

ISSN 2738-0343

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

**УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ
ОРГАНА**

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ И
БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

БРОЈ 1

2026

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 160.000 прописа и преко пола милиона скенираних страна службених гласила, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
<https://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
<http://biblis.uzzpro.gov.rs>

Дигитална библиотека налази се на адреси:
<https://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

Управа за заједничке послове републичких органа

Немањина бр. 22–26

Београд

Телефон: 3616-296; 363-1620; лок. 1620

biblioteka@uzzpro.gov.rs

САДРЖАЈ

1. Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
2. Списак претплата на службена гласила и часописе за потребе библиотеке Управе у 2026. години
3. Преглед садржаја нових бројева часописа
4. Преглед старих публикација
5. Преглед допуњених наслова у Дигиталној библиотеци
6. Преглед нових књига
7. Листа најчитанијих књига

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА
БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Народној Демократској Републици Алжир, Ане Петковић, Службени гласник Републике Србије бр. 2/2026

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије на Исланду, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Ослу, Драгана Петровића, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије на Исланду, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Ослу, Јасмине Митровић Марић, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Тајланд, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Џакарти, Слободана Маринковића, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2026

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Тајланд, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Џакарти, Иване Голубовић Дубоке, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2026

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора – шефа Сталне мисије Републике Србије при Уједињеним нацијама и другим међународним организацијама у Женеви, Милана Милановића, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

Закон о изменама и допунама Закона о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава, Службени гласник Републике Србије бр. 9/2026

Закон о изменама Закона о Високом савету тужилаштва, Службени гласник Републике Србије бр. 9/2026

Закон о изменама и допунама Закона о организацији и надлежностима државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, Службени гласник Републике Србије бр. 9/2026

Закон о изменама и допунама Закона о јавном тужилаштву, Службени гласник Републике Србије бр. 9/2026

Закон о измени Закона о судијама, Службени гласник Републике Србије бр. 9/2026

Закон о измени Закона о државним службеницима, Службени гласник Републике Србије бр. 9/2026

Одлуке о престанку судијске функције, Службени гласник Републике Србије бр. 1/2026

Одлука о допуни Одлуке о образовању Радне групе за управљачку одговорност у државној управи, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Одлука о избору председника Уставног суда, Владана Петрова, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Одлуке о престанку судијске функције, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Одлука о изменама и допунама Одлуке о оснивању Координационог тела за процес приступања Републике Србије Европској унији, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2026

Одлука о именовању чланова и заменика чланова Комисије за ревизију, верификацију и контролу тачности и ажурирања бирачког списка, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Упутство о изменама Упутства за спровођење Закона о јединственом бирачком списку, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о тржишном додатку, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Уредба о утврђивању Плана званичне статистике за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Уредба о ограничењу висине цена деривата нафте, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Уредба о мерилима и критеријумима за доделу подстицајних средстава за очување и заштиту биолошке, предеоне и геолошке разноврсности у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Уредба о висини посебне накнаде за подстицај повлашћених произвођача електричне енергије у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Уредба о измени Уредбе о обавезној производњи и промету хлеба од брашна „Т-500”, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

Уредба о утврђивању Годишњег програма развоја саветодавних послова у пољопривреди за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

Уредба о изменама и допуни Уредбе о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

Уредба о измени Уредбе о посебним условима за обављање трговине за одређену врсту робе, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора високонапонског далековода 110 kV ТС „Јагодина 4” – ТС „Стењевац”, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

Одлука о измени Одлуке о условима и начину обављања мењачких послова, Службени гласник Републике Србије бр. 2/2026

Одлука о промени правне форме Јавног предузећа „Национални парк Фрушка гора” Сремска Каменица, Службени гласник Републике Србије бр. 3/2026

Одлука о одређивању оператора транспортног система одговорног за уређивање и администрирање тржишта природног гаса, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Одлука о промени правне форме Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме” са п.о. Београд, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Одлука о промени правне форме Јавног предузећа „Национални парк Ђердап” Доњи Милановац, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Одлука о промени правне форме Јавног предузећа „Национални парк Копаоник” са потпуном одговорношћу Копаоник, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Одлука о промени правне форме Јавног предузећа „Национални парк Тара”
Бајина Башта, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Одлука о листи дрвета и дрвних производа за које се обезбеђује следљивост
порекла приликом стављања на тржиште, Службени гласник Републике Србије
бр. 4/2026

Одлука о образовању Фонда за реструктурирање банака и правилима улагања
средстава тог фонда и управљања тим средствима, Службени гласник
Републике Србије бр. 4/2026

Одлука о образовању Радне групе за вођење преговора у вези са закључивањем
Комерцијалног уговора, анализом понуде и спровођењем поступка набавке за
испоруку 30 електромоторних возова (ЕМВ) за градско-приградски
железнички систем, са испоручиоцем Construcciones y Auxiliar de Ferrocarriles,
S.A, Шпанија, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Одлука о пуштању у оптицај кованог новца апоена од 1, 2 и 5 динара,
Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Одлука о утврђивању новчаних средстава у 2026. години за остваривање права
на новчана средства за изградњу, учешће у куповини, односно куповину
породично-стамбене зграде или стана по основу рођења детета, Службени
гласник Републике Србије бр. 7/2026

Одлука о емисији дугорочних државних хартија од вредности, Службени
гласник Републике Србије бр. 10/2026

Одлука о изради измена и допуна Просторног плана подручја посебне намене
инфраструктурног коридора државног пута I реда бр. 21 Нови Сад – Рума –
Шабац и државног пута I реда бр. 19 Шабац–Лозница, Службени гласник
Републике Србије бр. 10/2026

Правилник о машинама, Службени гласник Републике Србије бр. 2/2026

Правилник о звањима чланова посаде бродова унутрашње пловидбе, Службени гласник Републике Србије бр. 2/2026

Правилник о контроли обрачуна и исплате зарада у друштвима капитала, односно јавним предузећима у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о проглашавању ловостајем заштићених врста дивљачи, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Правилник о обрачуна просечне veleпродајне цене деривата нафте EVRO DIZEL и EVRO PREMIUM BMB 95, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

Закључак Народне скупштине поводом разматрања Извештаја о раду Републичке комисије за заштиту права у поступцима јавних набавки у периоду од 1. јануара 2024. до 31. децембра 2024. године, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Закључак Народне скупштине поводом разматрања Извештаја о спроведеном мониторингу Канцеларије за јавне набавке за 2024. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о додели бесповратних средстава привредним субјектима за суфинансирање пројекта од значаја за развој туристичког потенцијала АП Војводине у 2026. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 1/2026

Правилник о додели бесповратних средстава микро и малим привредним друштвима и предузетницима за субвенционисање трошкова за набавку основних или обртних средстава у 2026. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 1/2026

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о трошковима рехабилитације корисника пензија и цени смештаја пратиоца, по установама, по дану боравка, Службени гласник Републике Србије бр. 2/2026

Одлука о трошковима финансирања међугенерациске солидарности и друштвене инклузије корисника пензија, Службени гласник Републике Србије бр. 2/2026

Одлука о трошковима финансирања солидарне помоћи корисницима пензија у пакетима са основним животним намирницама и средствима за хигијену, као и друге врсте помоћи, у циљу унапређења стандарда корисника пензија, Службени гласник Републике Србије бр. 2/2026

Одлука о трошковима финансирања социјалног дијалога и међународне активности, Службени гласник Републике Србије бр. 2/2026

Одлука о трошковима финансирања регионалних и годишње манифестације Сабора пензионера – олимпијада спорта, здравља и културе трећег доба, Службени гласник Републике Србије бр. 2/2026

Правилник о расподели средстава за програме заштите и унапређења положаја особа са инвалидитетом, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Правилник о измени и допунама Правилника о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објеката, којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

Листа лекова који се издају без лекарског рецепта и који се могу рекламирати у средствима јавног информисања, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о поступку и критеријумима за доделу буџетских средстава Покрајинског секретаријата за здравство за изградњу, одржавање и опремање здравствених установа чији је оснивач Аутономна Покрајина Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 1/2026

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о измени Уредбе о нормативима и стандардима расподеле средстава акредитованим научноистраживачким организацијама, Службени гласник Републике Србије бр. 4/2026

Уредба о изменама и допунама Уредбе о акредитацији, начину ангажовања и накнадама реализатора и спроводилаца програма стручног усавршавања у јавној управи, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Одлука о измени Одлуке о образовању Комисије за манастир Хиландар, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Одлука о утврђивању Крунидбених инсигнија краља Петра Првог Карађорђевића за културно добро од изузетног значаја, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Одлука о утврђивању Похвале монахиње Јефимије – Покрова за мошти кнеза Лазара, инв. бр. МСПЦ 1921, за културно добро од изузетног значаја, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Одлука о утврђивању Вотивних колица, инв. бр. 05_4533 НМС, за културно добро од изузетног значаја, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Одлука о утврђивању Скулптуре „Данубиус”, инв. бр. 2_38 НМС, за културно добро од изузетног значаја, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Одлука о спајању уз припајање Високе школе струковних студија Ваздухопловна академија Академији струковних студија Политехника, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

Правилник о стандардима за почетну акредитацију високошколских установа и студијских програма, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Правилник о стандардима и поступку за спољашњу проверу квалитета високошколских установа, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Правилник о стандардима и поступку за акредитацију високошколских установа, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Правилник о стандардима и поступку за акредитацију студијских програма, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Правилник о условима, начину спровођења и верификацији кратких програма студија и микрокреденцијала, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Решења о додели националног спортског признања, Службени гласник Републике Србије бр. 3/2026

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2026

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о образовању Организационог одбора за обележавање јубилеја двеста година од рођења Светозара Милетића, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 1/2026

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Индекси потрошачких цена за децембар 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 3/2026

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом, за новембра 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2026

Усклађени динарски неопорезиви износи пореза на доходак грађана из члана 9. став 1. тач. 9), 12), 13), 29), 30) и 31), члана 12б ст. 1. и 2, члана 18. став 1. тач. 1), 2), 5), 7), 8), 9) и 9а), члана 21а став 2, члана 83. став 4. тачка 1) и члана 85. став 1. тачка 11) Закона о порезу на доходак грађана годишњим индексом потрошачких цена у 2025. години, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Усклађени динарски износ из члана 13. став 3. Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање годишњим индексом потрошачких цена у 2025. години, Службени гласник Републике Србије бр. 6/2026

Усклађени динарски износи накнада из јединствене тарифе по којој се наплаћују накнаде за услуге које врши Управа за трезор, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2026

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2026. ГОДИНИ

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	КОРАЦИ: часопис за књижевност, уметност и културу
2.	ЛЕГЕ АРТИС: прописи у пракси

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН СУДСКЕ ПРАКСЕ ПРИВРЕДНИХ СУДОВА
2.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

НОВИНЕ

1.	ДНЕВНА ШТАМПА
----	---------------

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

КОРАЦИ

књижевност · уметност · култура

10 ► 12
2025

САДРЖАЈ

МЕЂУ ЈАВОМ И МЕД СНОМ

Радомир Д. Митрић: <i>Кринови и каџакомбе</i>	5
Биљана Миловановић Живак: <i>Цвијетин случај</i>	9
Александра Попин: <i>Афише</i>	26
Биљана Т. Петровић: <i>Покојана сећања</i>	31
Јордан Ђевић: <i>Дрво живоћа</i>	34

КОРАК

Зорица Свирчев: <i>Пре њорџала</i>	37
--	----

МЕРИДИЈАНИ И ПАРАЛЕЛЕ

<i>Двадесет савремених словеначких ђесника: мини анџолоџија</i> (превео са словеначког и приредио Душан Стојковић)	49
---	----

ФЕНОМЕНИ

Менли П. Хол: <i>Тајно учење у БИДЛИЈИ: Соломон и вечна кућа</i> (превео са енглеског Момир Мирић)	69
---	----

ТЕМАТ: ЕЗОТЕРИЈА И КЊИЖЕВНОСТ

Немања Радуловић: <i>Наука о књижевности и езоџеризам: ширење хоризонџа</i>	83
Ноел Путник: <i>Елементи маџјској у шестом џевању ЕНЕИДЕ</i>	86
Бојана М. Максимовић: <i>Гностичка слика свеџа у Сџрингберџовој драми CORAM POPULO</i>	101
Бојана Антонић: <i>Космос на рубовима између миџа и науке – асџролоџија у делу Расџка Пеџровића</i>	120
Марија Кужекаловић: <i>БУБАЊ ГОРЊЕГ СВЕТА Викџора Пеље-вина као враџа књижевној езоџеризма у џосџмодернистџичкој џрози</i>	133

ОКУЛАР

Предраг Ивановић: *Историја рецесије и аксиолошка разматрања Рилкеових ЈЕДАНАЕСТ ВИЗИЈА ХРИСТА* 145

Катарина С. Лазић: *Моћ речи и аутоосујесћења* 155

ТЕРАЗИЈЕ

Јелена Марићевић Балаћ: *Цветови шаманској сна* (Гун Ајурзана, *Лејенда о шаману*, Логос, Београд, 2024) 167

Жарко Миленковић: *Велико око вечности* (Томислав Маринковић, *Шта о нама мисле анђели*, Архипелаг, Београд, 2024) 172

Ленка Настасић: „Скелет је њесме њусти знак” (Павле Зељић, *Spina mundi*, Центар за културу Плужине, Плужине, 2024) 177

Маја Рогач Станчевић: *Уметник у самовању* (Миленко Бодирогић, *Песак њескаре*, Орфелин, Нови Сад, 2024) 182

ПАЛЕТА

Александра Димитријевић: *У оквиру корозивној њалимјесети: хамаристија њприроде* 187

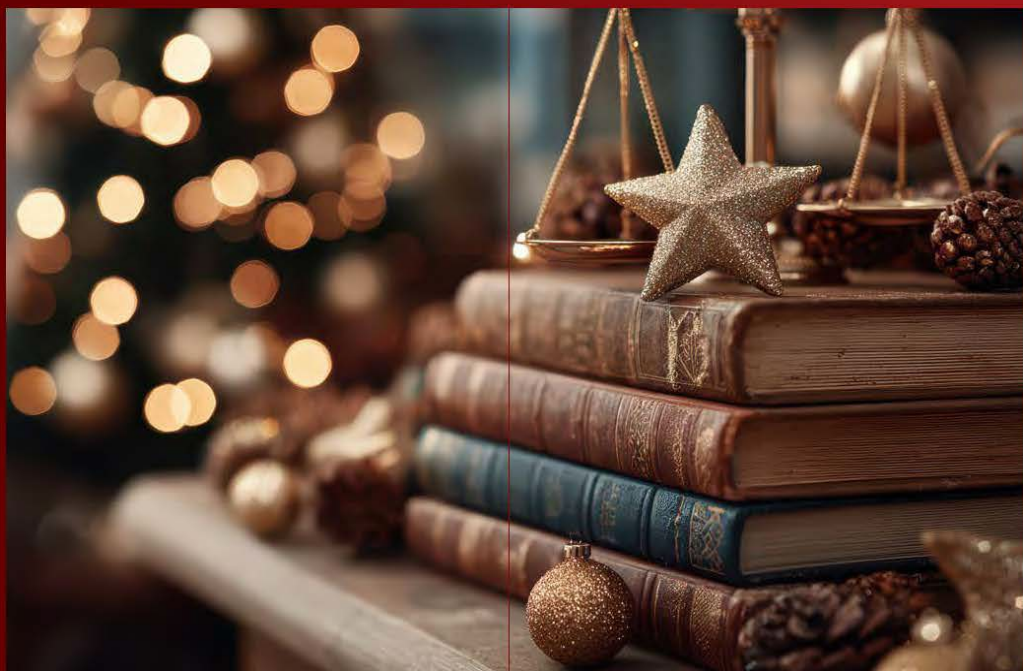
КОРАЧАЛИ СУ 191

Фотографије илустрација овог броја часописа "Корац" урадио је фотограф Никола Миљковић.

ПРОПИСИ У ПРАКСИ

propisi.net

јануар 2026 / број 160 1/2026

*Срећне Божићне и новојодушње йразнике жели вам
комйанија ИНГ-ПРО!*

- ▶ Новине у регулисању радних односа и плата државних службеника
- ▶ Поступак остваривања права на боловање применом софтверског решења „е-Боловање – Послодавац”
- ▶ Допуна Закона о извршењу – такозовано право на једини дом
- ▶ Родитељско право кроз прописе и судску праксу – други део
- ▶ Здравствена заштита војних осигураника
- ▶ Нови стандард флексибилног облика рада
- ▶ Остваривање права из Алиментационог фонда
- ▶ Поднесци у управном поступку
- ▶ Планирање мера родне равноправности и извештавање из области родне равноправности

У овом броју...

РАДНО ПРАВО

- 4 Поступак остваривања права на боловање применом софтверског решења „е-Боловање – Послодавац”
- 12 Новине у регулисању радних односа и плата државних службеника
- 20 Нови стандард флексибилног облика рада
- 25 Планирање мера родне равноправности и извештавање из области родне равноправности – послодавци из приватног сектора
- 28 Планирање мера родне равноправности и извештавање из области родне равноправности – органи јавне власти

УПРАВНО ПРАВО

- 32 Поднесци у управном поступку

УНАКРСНИ ПОГЛЕД

- 37 Здравствена заштита војних осигураника

ГРАЂАНСКО ПРАВО

- 43 Родитељско право кроз прописе и судску праксу – други део
- 59 Остваривање права из Алиментационог фонда
- 62 Допуна Закона о извршењу – такозвано право на једини дом

РУБРИКЕ

- 65 Портал читалаца
- 69 Кад језик пресуди: Како форензичка лингвистика разоткрива злоупотребу жига
- 79 Поводом Међународног дана царине
- 93 Преглед прописа донетих између два броја
- 96 Календар важења правних аката

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектиру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа, а део фонда дигитализован је и доступан на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За овај број издајамо:

1. **Правилник о заштити од ваздушних напада: Београд, 1939.**
2. **Упутство за становништво ради заштите од напада из ваздуха: Београд, 1942.**

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

**МИНИСТАРСТВО ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Ћ: ЗВН

Број евиденције
Отворено

**ПРАВИЛНИК
О ЗАШТИТИ ОД ВАЗДУШНИХ НАПАДА**

(Прештампано из Службеног војног листа Бр. 15 за 1939. год.

Штампарска радионица Министарства војске и морнарице
БЕОГРАД
1939

САДРЖАЈ

	Страна
А. — О бојним отровима и првој помоћи	1
1. — Дефиниција	1
2. — Физичке особине бојних отрова	1
3. — Дејство бојних отрова	2
4. — Начин заштите од бојних отрова	7
5. — Општа карактеристика маске	7
Б. — О уклањању (евакуацији) становништва при-	
 ликом напада из ваздуха	10
1. — Важност места и делова територије за	
исељавање	10
2. — Начелно гледиште на исељавање	10
3. — Појединачно исељавање	10
4. — Удаљавање	11
5. — Заклањање	11
6. — Уопште о заклањању	11
7. — Надлежност наређивања исељавања, уда-	
љавања и заклањања	12
8. — Надлежност у решавању питања удаља-	
вања становништва	13
9. — Израда плана за исељавање и удаљавање	
становништва	14
10. — Места за исељавање	16
11. — Начин извршења исељавања	17
12. — Обавеза израде склоништа	18
13. — Врсте склоништа, њихово унутрашње	
уређење и употреба	19
14. — Завршне одредбе	21
В. — Склоништа за стоку и за животне намирнице	22

II

Б/1 — Поступак за заштиту деце		27
а) Основи уређења заштите деце		27
б) Особље: врста, број, квалитет и њихова функција		34
в) Материјална средства за стварање дечјих логора и колонија, и обавезе Уније	...	37

МИНИСТАРСТВО
ВОЈСКЕ и МОРНАРИЦЕ
ЂБр. 8127.
26. априла 1939.
Београд.

На основи члана 22 Уредбе (са законском снагом) о заштити од ваздушних напада прописујем овај

П РА В И Л Н И К

О ЗАШТИТИ ОД ВАЗДУШНИХ НАПАДА

І ДЕО

ОПШТЕ УПУТСТВО

А. — О бојним отровима и првој помоћи

1. — Дефиниција

Бојни отрови су гасовита, течна или чврста тела, која се пуштају у виду гаса, паре и дима, или праха из разних борбених средстава, а најчешће из авиона, и врло штетно дејствују на људе и стоку, на животне намирнице, као и на места становања и бављења.

2. — Физичке особине бојних отрова

Мањи број бојних отрова су без боје или без мириса; док већи број њих имају и боју и мирис. Боја ових може бити отворенија или затворенија,

зеленкаста, жућкаста, црвенкаста, сивкаста, мрка, итд., а мирис може бити на бели лук, слачицу, чоколаду, суво лишће, биљну или воћну трулеж итд.

Сви бојни отрови су нешто гушћи и тежи од ваздуха, иначе би се брзо изгубили, и имали слабо дејство. Зато бојни отрови клизе по површини земље и скупљају се на нижим местима и удубљењима — у долинама, рупама, јамама, бунарима, подрумима, итд., где се најдуже задржавају.

Бојни отрови се могу појавити: у чврстом стању у виду прашине или дима; у течном стању у виду капљица или паре, и у гасовитом стању, тј. као што је ваздух. Ма у ком облику се јавили бојни отрови, они дејствују: или на унутрашње органе човечјег организма или споља; или у оба два правца, тј. и на унутрашње органе и спољне. На унутрашње органе дејствују првенствено путем удисања, а евентуално и преко затроване хране или пића; а споља дејствују кроз кожу, пробијајући свако обично одело и обућу.

3. — Дејство бојних отрова

Дејство бојних отрова зависи од концентрације тј. од количине отрова у кубном метру ваздуха. Њихово дејство може бити тренутно или после извесног времена. Оно може бити смртоносно или изазвати само лакша или тежа обољења извесних органа.

Сви бојни отрови углавном се деле на: надражљивце, ћелијске (целуларне) отрове и праве отрове.

а) *Надражљивци*. У ову групу долазе:

1) *Сузавци* (у које спада хлорацетифенон, бромбензил — цијанид, хлорацетон, бромацетон). Ови отрови изазивају запаљење очних слузокожа праћено сузењем, као и јаку осетљивост очију на светлост. Познају се по томе што *шренућно* нападају очи. *Као прву помоћ прошиву ових ойрова шребa даши хладну облогу на очи.*

2) *Кијавци од арсинских једињења* (у које спадају: дифенил-хлорарсин, дифенилцијанарсин, дифениламинохлорарсин, етиларсиндихлорид или етиларсиндибромид итд.). Ови отрови надражују поред слузокоже очију, нарочито слузокожу носа и грла, и изазивају непрестано кијање, кашаљ, гађење и повраћање; затим, јако лучење течности из носа, евентуално и крваво избацавање, јак притисак у горњем делу груди са застојем у дисању, гушење, главобољу, и најзад, и повреде на кожи. *За прво олакшање шребa ушшребийши хладне облоге:* преко очију и лица; у случају главобоље и преко темена и потиљка; а у случају кашља, гушења или крвавог избацавања и преко груди и леђа.

б) *Фелијски (целуларни) ойрови*. Њих чине:

1) *Загушљивци или шлућни ойрови* где долазе: хлор, фозген (угљеноксидхлорид); перхлор (хлоровани) метилформијат или дифозген; хлорпикрин; етиларсиндихлорид, хлорметилестер мравље киселине. Сви ови отрови имају по некакав непријатан мирис као на пр.: на труло лишће. Ови отрови драже нос и грло, и махом

изазивају кашаљ, или стежу грло и плућа, и у њима разоравају плућне мехуриће и капиларне крвне судове. Услед овога плућа отичу и стежу срце, а настаје и крварење на устима и у носу, што све доводи махом до тешког обољења, па и до моменталне смрти. Слабе концентрације и малу количину удисаног отрова, здрава плућа и срце могу доста лако преболети. Фозген је знатно јачи од хлора. Ови отрови не утичу споља на кожу.

Прва и најважнија помоћ озлеђеним овим ойировима јесте највећи мир, а у исто време и покривање ћебетом ради утопљавања, као и што бржи пренос носилима без потреса до болнице или лекара. Прву помоћ може указати и особље из санитетске екипе, нарочито за то образоване на специјалном курсу.

2) *Пликавце (приштавце) тј. кожне ойирове типа ийерийа (дихлордиетилсулфид) и левизиј I, II и III (хлор-виниларсин-дихлорид; дихлордифениларсин-хлорид; трихлортривиналарсин). Иперит се сматра као један од најјачих отрова. Мирише на слачицу и бели лук. Његово се дејство осећа тек после извесног времена, после 3 – 4 сата, у виду свраба, па потом у виду мехурића са жутом течношћу под кожом и врло дуго траје. Болови почињу тек после 2—3 дана. Стога се овај отров сматра подмуклим отровом. Као физичко тело је течност, која се јавља у виду паре или врло ситних капљица. Као такав најснажније дејствује на нежније делове тела — слузокожу на очима, у носу, у устима, грлу и плућима; и споља, најпре на нежније делове коже, а у јачој концентрацији и кроз одело и обућу на сваки део тела. Изазива обољења: у очима, почев од јаког су-*

зења, а потом и гнојења, услед чега може да доведе и до слепила. Све остале озледе од иперита имају вид опекотина, почев од јаког црвенила коже, па све до уништења слузокоже. Сви ови отрови махом стварају јаке болове, а сва ова обољења тешко се и споро залечују, и често доводе до смрти. Сем директних појава обољења од иперита јавља се као посредна појава и модрило лица, слабост срца, главобоља и повраћање.

Као прва предохрана противу опасности од иперита јесће уклонити се још пре озледе у ма какав зашворен простор, јер пара иперита, као и водена пара не продире у опасној мери кроз шупљине прозора или врата. А у случају озледе треба одмах збацивши са себе горње одело, и најхитније у року од 15—30 минута отићи у болницу, где озлеђени треба најпре да се добро опере са сапуном, а још боље да се окупа и омиша, затим да носе озлеђена места хлорним кречом, и даље да се настави лекарска помоћ.

Сем напред изложеног, иперит је и врло ујоран отров. Он, и када падне на земљу или ма на какав предмет, дуго се одржава у виду капљица или влаге, а испаравањем или приликом додира изазива тровање, као и при непосредном нападу иперитом. У хладу и на умереној влази може необично дуго да се одржи. Наизменце јако сунце и киша могу да га испаре и оперу, тј. да га униште за недељу до 15 дана.

Због свега овога, иперит се нормално уништава вештачки. Одељења (хемиска) која раде на испитивању (утврђивању) и уништавању

бојних отрова морају због иперита бити снабдевена специјалним заштитним оделом и обућом.

в) *Прави ойрови, и ѿо:*

1) *Тиѿа цијановодоничне киселине* која се употребљава и за дезинсекцију станова, а где спада и бром-цијан, или

2) *Тиѿа угљенмоноксида* (који постаје и при сагоревању угља-ћумура).

Ови отрови, да испоље своје дејство треба да продру у организам. То бива дисањем. Тада, у довољној концентрацији, проузрокују тренутну смрт. Иначе, њихово дејство управља се на живчани систем и на крв. Тада, према јачини концентрације, појављују се грчеви, живчани напади, несвестица и смрт — од *цијановодоничне киселине*; а *клонулосѿ*, главобоља, зујање у ушима, несвестица и смрт — од *угљенмоноксида*. У једном и другом случају *свеж ваздух и ве-шѿачко дисање или давање ѿо мало кисеоника, ѿонекад и ѿушѿање или ѿрансфузија крви, чине ѿрву ѿмоћ. Код цијановодоника, сем ѿога и ѿоливање ѿоѿиљка хладном водом; а код угљенмоноксида ѿоѿло облагање.*

Угљенмоноксид директно није употребљаван као бојни отров за време рата 1914—1918, јер је лакши од ваздуха, али се обично развија приликом пожара и распрскавања свих пројектила, и може поред експлозије да изазове тровање у заклонима, кавернама, подрумима итд. Овде се обично сам увлачи и скупља. Гасови при експлозији могу да имају до 60% угљен-моноксида. *Маска ѿроѿив бојних ойрова не шѿѿѿѿи и од угљенмоноксида.*

4. — Начин заштите од бојних отрова

Заштита унутрашњих органа од бојних отрова врши се маском против бојних отрова.

Приликом сваког бомбардовања, маску треба ставити на лице, јер се не може знати, да ли се заједно са бомбардовањем не врши и бацање бојних отрова. Начелно маску треба увек имати при себи, а из затроване просторије треба се што пре удаљити.

Маска се не мора ставити на лице само у склоништу херметички затвореном, које је као такво нарочито израђено, и, ако је исправно.

Ако немамо маске, можемо се привремено заштитити наквашеном крпом или марамом коју стављамо на нос и уста, јер влага задржава, упија или слаби све бојне отрове, били они чврстом, течном или гасовитом стању.

Бојни отрови који дејствују на кожу (пли-кавци) пробијају свако одело, па и кожну обућу, стога од њих штити само специјално заштитно одело. Због ових бојних отрова, нај-сигурније је склонити се ма у какво склониште, макар и у обичну собу.

Склониште ма и најпростије, и на брзу руку израђено, увек је од користи.

5. — Општа карактеристика маске

Маске се састоје у главном из: образине, црева и цедила или филтра, а могу имати и само образину и цедило. Овакве су обичне цивилне маске.

Образина се намешта на лице, и служи да не дозволи приступ затрованом ваздуху до органа за дисање, до носа и уста, па и до очију.

Црево служи да споји образину са цедилом и да спроведе процеђени и прочишћени ваздух из цедила у образину. А цедило служи да пречисти — профильтрира или процеди затрован ваздух, и да пропусти само чист ваздух у црево, односно у образину до носа.

Маска од ливене гуме

Сл. 1

Сваки од ових делова маске мора бити потпуно исправан, и сви треба тако да су међу собом спојени, да ваздух ни с које стране не може проћи у образину, сем кроз цедило. Образина мора да буде тако приљубљена уз кожу лица, да и са те стране никакав приступ ваз-

духа у образину не буде могућ. Најзад, цедило или филтер, најзначајнији је део у маски, и претставља оно што су плућа код човека. Оно мора да има у себи такве састојке, да *за уишврђено време* не дозволи пролаз никаквог гаса, паре или дима осим чистог ваздуха. Због овога се цедило мора повремено мењати, а због ових осетљивих особина маски, ове се могу продавати и набављати само ако су одобрене од државе.

Маске су обично облика као у сл. 1 и 2.

Маска са образином од ацетатне целулозе

Сл. 2

Б. — О уклањању (евакуацији) становништва приликом напада из ваздуха

1. — Важност места и делова територије за исељавање

Према тактици ваздушних напада на унутрашњост земље, различан је значај појединих места, као и појединих делова територије у свакој земљи. Зато треба да се одреди посебан значај сваког места, евентуално и сваке просторије, нарочито поред границе. Према томе значају треба одредити и степен уклањања становништва, тј. исељавање или удаљавање, или само заклањање становништва од ваздушних напада у евентуалном рату.

2. — Начелно гледиште на исељавање

Начелно треба исељавање из најважнијих места извршити потпуно. Али ипак, нарочите потребе насељених места, па и најважнијих, захтеваће да се исељавање не изврши у потпуности, већ само делимично.

3. — Појединачно исељавање

Најкорисније је и најлакше извршити појединачно исељавање, тј. оно исељавање, које се изврши добровољно, по слободном избору и одлуци појединих лица или породица. Ово исељавање најбоље је извршити пре почетка опасности, а може се вршити и за све време опасности. Овим начином исељавања дужне су да се користе породице свих материјално обезбеђенијих лица, где спадају и породице већине чиновника и других службеника, који живе од сталних

и одређених доходака, па ма ова лица морала и остати у исељеном месту на раду. Старешина породице дужан је о томе дати тачан податак, чим се то ради евиденције затражи.

Овако треба поступати и са стварима од особите вредности, које се могу однети.

4. — Удаљавање

Лица, и породице појединих лица са несталним и скромним дохоцима, која поглавито из тих разлога морају остати у међусобној ближој вези, удаљавање се само привремено из места свог становања и сместити у околину, по некад само толико удаљено од сталног места становања, да могу по потреби и сваког дана доћи на посао, или ради потребе у град. Треба рачунати да се за смештање удаљеног броја становника, у сваком селу или мањем граду може повећати број десељених до половине нормалног броја становника у истом месту.

5. — Заклањање

За сва лица, која морају остати у важним местима и на свом редовном раду, или ради обављања какве специјалне дужности из области земаљске одбране, мора да буде припремљено склониште у непосредној близини места рада или нормалног задржавања. Оваква склоништа морају да пружају довољно обезбеђења. Опширније одредбе о томе налазе се у IV делу овог Правилника.

6. — У опште о заклањању

Не сме се мислити, да су склоништа потребна само у важним местима, која су од ин-

тереса за ваздушне нападе и бомбардовања. Ово стога, што напади из ваздуха могу бити тако изненадни, да се са исељавањем или удаљавањем из насељених места може и задоцнити.

А пошто се за време бомбардовања нико не сме налазити ван склоништа, сем нарочито одређених лица, то је потребно склоништа изградити и у мање важним местима, без обзира на то, што је за таква места предвиђено удаљавање. Та склоништа могу бити и најједноставнији ровови (на слободном простору, у вртовима итд.), или пак приземља, односно најнижи спратови у зградама — онакви какви су.

Што се тиче самог удаљавања, оно треба да се изврши у потпуном миру, и тако, да људи и стока буду што више разређени.

Остало о изradi склоништа види у тачки 12 и 13.

7. — Надлежност наређивања исељавања, удаљавања и заклањања

Сваки од ових послова мора се извршити у највећем реду и миру. Сваки од њих изазива велика кретања, и то у времену када увек има врло великих, важних, и неодложних других послова, нарочито око покрета војске.

Исељавање је скопчано са најдужим покретима, зато га треба извршити најраније. Наређење за то дужна је да изда Влада преко управних власти. Али у временима тешких заплета слободно је, шта више и препоручљиво је, да се породице, којима то неће бити тешко, преселе и раније у склонитија места, јер од издатог наређења до почетка покрета војске

може остати врло мало времена. Ко до почетка покрета војске не би отишао до места које је пријавио, мора да сачека завршетак војних кретања.

У случају издатог наређења за најхитнији одлазак треба хитно и поступити, ма то било у почетку и пешке, па превозно средство сачекати негде на путу.

Места из којих треба извршити исељавање, односно удаљавање, назначују, и наређење за извршење овога, издају управне и самоуправне власти. Ови одласци се махом извршују најхитније и већином пешке, нарочито на даљинама испод 30 км.

За слаба и оболела лица, као и за даљине преко 30 км. власти могу реквизирати потребан број аутомобила и аутобуса, у колико од ових има неупотребљених за војне потребе, и регулисати начин преноса оваквих лица.

Склањање у склоништа врши се на знак за објављивање опасности, који је утврдио месни одбор.

И у овом, као и у претходним случајевима, извршењу треба приступити живо, али без икаквог нереда и нервозе.

8. — Надлежност у решавању питања удаљавања становништва

Припреме за удаљавање становништва треба да изврше споразумно месна и полициска власт, а о постигнутом споразуму, ради сагласности, дужне су да затраже мишљење, преко команданта војног округа, и од команданта дивизијске области. Бан надлежне бановине даје коначно одобрење за извршење удаљавања.

У случају, када се тиче већих или великих градова, или градова на граници појединих срезова, па се удаљавање не може да изврши у истом срезу, у коме је насељено место из кога се врши удаљавање, Бан дотичне бановине регулисава сва појављена питања, која се односе на реоне за смештај на територији околних срезова. У случају да реон треба да се прошири и на територију суседне бановине, питање регулисавају споразумно дотични банови, односно Министар унутрашњих послова.

9. — Израда плана за исељавање и удаљавање становништва

Пошто се утврде важна места из којих треба извршити исељавање и удаљавање, председник градског поглаварства односно општине, посредством свог надлежног пододбора, сходно члану 15 тач. 3. Уредбе о заштити од напада из ваздуха прибавља податке и регулисава:

а) које ће се породице и колико лица иселити (стално);

б) која лица морају или могу остати на својим дужностима или у својим реонима, обзиром на израђена склоништа и на привлачност или осетљивост дотичног насељеног места на ваздушне нападе;

в) на основи изложеног под а) и б), које породице, и са колико лица, треба из града удаљити. На основи овога председник градског поглаварства (односно надлежан пододбор) дужан је да изради и предлог распореда свега становништва на основи познатих му, а по потреби

и изрекогносцираних прилика у околним мањим насељеним местима и селима, и на основи материјалних и других околности сваке породице посебно. Ближе, прикупљеније и на једно место треба упућивати породице које су у тежим материјалним приликама и о којима ће се старати претседник градског поглаварства односно општине.

После овога израђује се план за упућивање ових лица сходно тачки 7).

Најзад се у плану излажу тачни подаци о условима и начину исхране на целом насељеном реону, о начину снабдевања водом, огревом, осветљењем, о одржању везе и реда, о лекарској помоћи, о плаћању најамнина за станове, о мерама безбедности и т. сл.

Према овом свом плану општине су дужне да предвиде по потреби израду и извесног броја барака или колиба и логора на заклонитијим местима, у шумарцима или шумама, у колико на овај начин могу лако и сигурно решити питање како смештаја, тако исто и исхране, воде, огрева, осветљења и свега осталог.

Овако састављен план доставља се среском начелнику, који прегледа све детаље поступака у плану, уноси своје примедбе и даје своје мишљење, пошто и на лицу места провери непознате му податке и чињенице; и потом, доставља план преко команданта војног округа на мишљење команданту дивизиске области, и најзад на одобрење Бану.

Решење Бана је коначно,

Измене у плану могу се уносити на основи измењених прилика у појединим местима, или код појединих породица, а по добивеним претставкама, или према обавештењима месних или бановинских пододбора.

10. — Места за исељавање

У вези са тачком 2, 3 и 7 овог Правилника исељавање становништва врши се у свему као што је изложено у горњој тачци 8 и 9, само што су места за исељавање удаљенија него што су места за удаљавање. За исељавање првенствено треба употребити приватне виле, пустаре, и долове на усамљеним местима и имањима, и то првенствено за породице оних, којима и припадају. Затим хотеле, планинарске куће, летовалишта, бање, напуштене куће, као и мања насељена места и села.

Према овоме, у колико је које насељено место веће, у толико ће бити већи и његов реон за удаљавање становништва.

Специјално за исељавање Београда план распореда становништва израдиће управник града Београда у споразуму са Баном Дунавске бановине. А у колико се на територији Дунавске бановине не може наћи довољно места за исељавање Београда, већ ће бити потребно да се употребе места и у другим бановинама, одлучиће Министар унутрашњих послова.

При избору места за смештај исељених становника треба обратити велику пажњу, да ова места не буду далеко од главнијих комуникација, да не буду у већим или истакнутим ме-

стима на главним правцима, који ће бити изложени тучењу из авиона, и да имају лак и добар приступ ка добрим путевима. А приликом самог исељавања као и удаљавања, имати у виду да због могућности заражавања, услед знатно веће густине становништва, треба обратити нарочиту пажњу на воду за пиће, на могућност снабдевања намирницама, и равномеран смештај по кућама и под кровом.

11. — Начин извршења исељавања

Извршење исељавања је компликованији посао од удаљавања, јер се исељавање врши даље, и свакако стално, за све време заплета или рата. Под овим околностима и обилазак домова од стране исељених не може бити лак, а често ни могућ.

Зато, план за исељавање који израђују исте власти наведене под тачком 9), мора да буде детаљнији, са потребним подацима за сваку породицу. Час поласка не треба утврђивати, али према броју породица и броју лица треба за кратко време обезбедити довољно преносних срестава — железничких возова, аутобуса, аутомобила, камиона и кола, јер се исељавање не може извршити пешке. Ово питање у плану мора јасно да се истакне и засебно да се регулише за свако место које мора да се исели, и то од стране Бана и обласних железничких дирекција, а у Београду од стране Управе града Београда и београдске железничке дирекције. Коначну одлуку доноси Министар унутрашњих послова, у споразуму са Министарством саобраћаја.

12. — Обавеза израде склоништа

Из разлога наведеног под б) склоништа се морају израдити у свакој грађевини, или у непосредној близини исте. Величина, квалитет и вредност склоништа треба да одговара вредности грађевине. При изради склоништа у новим грађевинама, вредност најважнијег грађевинског дела склоништа не треба да износи више од 2% од вредности целе грађевине, а у старим грађевинама адаптација или израда нових одељења за склоништа не треба да износи више од 3% од вредности зграде.

Обавезу израде склоништа у свакој грађевини налажу ове околности:

а) врло кратко време за одлазак до склоништа, јер због брзине летења савремених авиона јавна склоништа мање ће наћи примене, нарочито кад су становници по својим домовима, као што је ноћу, при рђавом времену и томе слично;

б) *ниједна грађевина, ма како јака била, сама по себи није данас поједино сигурна као заклон од бомби;*

в) велике грађевине су увек пре циљеви за бомбардовање него мале грађевине.

Из ових разлога у свакој грађевини или у близини исте треба имати склониште, имајући у виду, да је свако склониште јаче од саме грађевине, јер је цело или већим делом под земљом. Међутим, тачност погађања бомбама из авиона је врло мала, па је обезбеђење и сигурност становништва по склоништима несразмерно већа него без склоништа,

На основи горе изложеног, израда склоништа у појединим грађевинама стручан је посао архитекта и инжињера — грађевинара. У будуће ни једна већа нова грађевина не сме се изградити без склоништа, нити архитекта или инжињер грађевинар сме израдити пројекат или план зграде без предвиђеног склоништа. *А власници, које одобравају израду грађевина не смеју одобрити рад по плану, у коме не постоји и одговарајуће склониште за случај бомбардовања.*

13. — Врсте склоништа, њихово унутрашње уређење и употреба

Склоништа могу према својој намени и изради бити најразноврснија: од најпростије јаме и рова (природна склоништа) до најсавршеније грађевине од армираног бетона (вештачка склоништа).

Вештачка склоништа, према њиховој величини, јачини и отпорности треба у што већој мери да пружају сигурност:

а) противу удара бомби тежине од 10, 50, 100, 250 или и 1000 кгр., рачунајући пуњење бомби са најјачим експлозивом, а отпорност склоништа са свију страна;

б) противу продора бојних отрова, и

в) противу пожарних бомби (термитских, електронских и фосфорних).

Свако затворено склониште, а нарочито ако је оно израђено под зградом, мора имати поред улаза још и један или више излаза по нужди.

Већа склоништа треба да имају и већи број улаза.

Ваљаност склоништа у свима овим правцима израђује се према величини и јачини зграде, сходно горњој тачци под 12). А од величине и јачине зграде као и броја станара зависи величина склоништа, јер треба на сваку главу рачунати најмање по 3 м³ просторије.

Склоништа противу бомби од 50 кгр. могу имати само један улаз; она за заштиту од бомби до 100 кгр. морају имати два улаза; а против већих и тежих од ових бомби треба да имају и три и више улаза. Сем тога, свако склониште треба да буде снабдевано и потребним санитетским (хигијенским) и хемиским средствима, тј. улаз, односно улази, да се могу херметички затворити; да има воде; евентуално водовод; затим клозет и вентилатор, удешен да се може и херметички затворити; затим апарат за пречишћавање ваздуха, или кесе односно боце са кисеоником; и најзад средства противу пожара, као и потребан број столица или клупа за седење.

Појединости о овоме налазе се у следећим деловима II, III и IV делу овог Правилника где се говори о хемиској, санитетској и техничкој организацији заштите противу ваздушних напада.

У селима и осталим мањим местима, која су од врло малог интереса за ваздушне нападе, треба у близини сваке куће имати израђене ровове за уклањање, или удубљења у нагибу земљишта обличњих брда, добро маскирана према околном земљишту. Величина оваквих склоништа мора се подесити према броју лица у кући. Овакви мали покривени или маскирани ровови у близини сваке куће, могу дати више

сигурности, него и јачи заклони у великим грађевинама. Јер, тачност погађања из авиона је врло мала; а ровови, са маском на лицу оних који ровове поседају, врло добро штите, како противу парчади свих експлозивних бомби, тако и противу напуњених ма којим отровом, сем што не штите од иперита, ако нису покривени.

Приступ таквом склоништу мора бити обележен нарочитим знаком (натписом), и у моменту објављивања опасности свако лице, које се код склоништа затекне, мора се у исто примити, и ако не припада грађевини којој припада склониште. Знаци за обележавање склоништа ноћу морају бити у виду слабо видљиве (одозго покривене) светлости.

Кад склониште једном буде затворено, не мора се више отварати, док се не да знак о престанку опасности, нарочито, ако су у пређашњим нападима били већ употребљавани бојни отрови.

14. — Завршне одредбе

Све послове предвиђене за рад по овом делу Правилника сматрати као послове најхитније природе, и према њиховој важности поклонити им највећу пажњу, јер они претстављају унутрашњу способност државе за време рата. Непоступање по овом Правилнику повлачи за собом последице предвиђене у Закону о земаљској одбрани и Уредби са законском снагом о заштити од ваздушних напада. Због овога, са одредбама овога дела Правилника дужан је да се упозна сваки обвезник земаљске одбране.

В. — Склоништа за стоку и за животне намирнице

1) Специјална склоништа за стоку, па и за животне и друге потребе, не само противу бомбардовања, него и противу отровних гасова, ређе ће се моћи израђивати, јер би то било врло скупо. Начелно, а у колико време и прилике дозвољавају, стоку за време опасности и ваздушних напада треба држати ван насељених места.

2) Када су просторије за стоку, као и магацини за животне намирнице и друге потребе на усамљеним местима и модерно уређени, није потребно осигуравати их противу бомбардовања, јер су директни погодци *мањих* објеката из авиона, као што ови објекти могу бити, само случајни. Највише што би се могло учинити, то је, да се око оваквих објеката подигне земљани насип од 1—1.5 м дебљине и висине, па да се тиме заштити објекат од непосредног удара приликом распрскавања бомбе у близини истог. Овакви се објекти доста лако могу заштитити и противу бојних отрова, заптивањем свих отвора мокрим завесама, крпама и ћебадима, као што се ради и на склоништима за људе.

3) Али најбоља заштита стоке постиже се удаљавањем исте, растурено и у мањим групама, ван насељеног места. У сваком посебном случају треба простудирати околности, да се од датог знака о опасности од непријатељских авиона, до њихове појаве, стока изведе или истера најмање на 500 метара од насељеног места. Треба утврдити правац и место докле

ће се стока извести, гледајући да то буде првенствено какав вис, а затим шума, забран, воћњак, врзина или томе слично, по могућству увек на узвишенијем месту. На знак о појави непријатељских авиона, извођење стоке безусловно треба извршити. *Нагомилавање* стоке треба *избегавајући*, јер је она нарочито добар циљ за бојне отрове из авиона.

4) Велика густина отрова избаченог из авиона над насељеним местом, и *слаб* ветар са правца насељеног места могу бити опасни и на овој даљини од 500 метара. Тада треба одмах стоку још даље од села за 500—1000 па и више метара или је пак склонити у страну од правца ветра.

5) У извесним случајевима биће потребно да се и поједина грла стоке, или и читаве групе стоке заштите и посебним маскама, које се нарочито за стоку израђују. Овако би требало заштитити скупочена грла, или она грла, која под свима приликама морају остати на својим местима (као што је на пример случај са стоком војних јединица за време борбе или са оном стоком која се из извесних разлога из насељених места не може извести). У оваквим случајевима могу се и за оваква грла стоке израдити импровизоване маске, као и за људе, као што је наведено у одељку под А. у тачки 5 последњи пасус овог дела Правилника. Сем тога за оваква грла могу бити припремљени и гумирани покривачи, као и гумиране назувке за ноге, које треба намештати кад је стока у пољу за време бомбардовања, јер бојни отрови у виду течности (иперит, левизит итд.) исто су тако опасни и за стоку, као и за људе.

*

б) Када се животне намирнице и друге потребе не могу у магацинима сигурно заштитити од бојних отрова, онда се обезбеђују посебним уређењем и нарочитим паковањем. Тако на пример:

а) намирнице смештене у залемљеним лименим кутијама, као на пример: све врсте конзерви и пексимит кад није само у дрвеним сандуцима, врло добро су заштићени од сваког бојног отрова. Ако су конзерве биле попрскане на кутијама споља, нарочито иперитом, или ма којим течним отровом, треба их очистити хлорним кречом у праху, и добро опрати великом количином воде.

б) намирнице у хладњачама, могу се херметички затворити, заптивањем спојева или саставака умецима кожним или од тканина, слично ономе како се врши на вратима и прозорима, а као што је изнето у IV Делу овог Правилника.

в) од иперита, арсина и других отрова храна се може сачувати увијањем у овоштено платно или у парафинску хартију, а потом стављањем и у вреће натопљене у ланени зејтин. Сви остали бојни отрови могу се доста лако отстранити добрим прањем, чишћењем и проветравањем.

г) Суву храну која нема и не пушта влагу као пасуљ, кромпир, пиринач итд. довољно штите и обични дрвени сандуци, облепљени на спојевима и пукотинама хартијом.

7) Треба избегавати стварање сувише великих магацина, и на изложеним местима, нарочито поред војних објеката. Модерни магацини

требало би, да се могу и херметички затворити. У овакве магацине отровни гасови кад су у виду паре не могу продрети, да би могли бити опасни за артикле незготовљене хране.

8) Све напред изложено о чувању људске хране важи и за сточну храну, само што је ову теже сачувати, нарочито од иперита. Особито тешко је сачувати сено, сламу и пашњаке, јер ови делови сточне хране скоро су увек на отвореним местима.

9) Течности и течна храна уопште, могу бити затровани лакше од других намирница. Стога се морају чувати у херметички затвореним судовима, бурадима, крчазима, кантама, лименим кутијама и сандуцима. Бунари треба да су покривени цементном плочом.

10) Због овога треба избегавати употребу воде из отворених судова, или бунара, или бара за стоку, где су бојни отрови могли бити бачени.

11) Иперитом и арсинима затрована храна као и вода не могу се поправити. Стога овако затрована храна и вода не сме се употребити ни за људе ни за стоку. Такву храну треба спалити или посути хлорним кречом и закопати дубоко у земљу, а воду просути на место неприступачно људима и стоци. Стогови сена попрскани слабије иперитом, могу се употребити, ако се скине довољно дебео горњи слој, а остатак се растури и довољно проветри. Али у свима приликама где је храна била у атмосфери ма каквог отрова, добро је затражити мишљење стручњака — лекара односно вете-

ринара и хемичара. Они треба да објасне како да се поступи у погледу чишћења и употребе такве хране. Ако за то нема могућности, сумњиву храну не давати пре но што се учине опити на животињама, (животиње не воле да узимају храну која није чиста од бојних отрова).

12) Свака кућа треба да има резерве у храни у најважнијим намирницима за недељу дана, а трговине са животним намирницама за месец дана, јер услед рушења и тровања може се десити, да велике количине животних потреба у великим магацинима постану неупотребљиве.

Детаљније о овоме биће изложено у II Делу овог Правилника.

Министар Војске и Морнарице,
Армиски Генерал,
Мил. Ђ. Недић, с. р.

МИНИСТАРСТВО
ВОЈСКЕ и МОРНАРИЦЕ

ЂБр. 8127.
8. јуна 1939.
Београд.

(Овај Правилник је продужење Правилника о заштити од ваздушних напада — I део ЂБр. 8127/39 г., који је одштампан у Службеном војном листу страна 792—812/39 г.).

ПРАВИЛНИК О ЗАШТИТИ ОД ВАЗДУШНИХ НАПАДА

I Д Е О О П Ш Т Е У П У Т С Т В О

Б/1 Поступак за заштиту деце

а) *Основи уређења заштите.*

1. — Сходно Уредби о заштити од ваздушних напада чл. 16, 17 и 23, и Правилнику о заштити од ваздушних напада I Део одељак под Б, — организацији заштите деце мора се поклонити нарочита пажња, не само зато што се деца не могу сама о себи старати, већ и што ће број незбринуте деце у случају рата одмах знатно порасти, и у току рата стално се повећавати.

2. — Опште старање о деци спада у дело-круг Министарства социјалне политике и народног здравља, а „Југословенска унија за

заштиту деце“, као специјална установа за питања заштите деце, по својој иницијативи биће помоћни орган свих надлежних власти, сходно овом Правилнику и Уредби о заштити од ваздушних напада.

Све приватне организације које желе да се баве питањима заштите деце, могу сарађивати само преко Уније за заштиту деце. А рад Уније у мирно доба мора имати у виду и прилике и потребе заштите деце за време рата. Стога организација и рад Уније за време мира морају бити тако подешени да Унија и у случају рата може развити свој рад успешно и по тачно утврђеном плану.

У циљу што успешнијег рада, Унија ће преко својих Одбора у бановинским, као и у другим местима, ступити у везу са бановинским и месним одборима за заштиту од ваздушних напада, а у духу напред наведених одредаба Уредбе и Правилника. А средишна управа ступиће у везу са надлежним министарствима (унутрашњих послова, социјалне политике и народног здравља, просвете, грађевина, правде и саобраћаја) и даље ће наставити рад у духу овог Правилника.

3. — Југословенска унија за заштиту деце прибавља податке о броју незбринуте деце од Министарства социјалне политике и народног здравља, а у колико устреба прикупља их и допуњава и преко својих бановинских и месних одбора, да би била што потпуније обавештена. Ови подаци послужиће за припремање организације за заштиту деце за време рата.

При изради плана за заштиту деце за време рата, мора се имати у виду да ће број незбринуте деце која ће пасти на терет јавне заштите за време рата, бити много већи но у мирно доба. Овај број ће се нарочито повећати и децом из пасивних крајева, која су већ после кратког трајања рата изложена нарочитом страдању. Стога предвиђена организација треба да је способна да збрине много већи број деце но што дају мирнодопски подаци о незбринутој деци.

Према овоме, и организација Уније треба да се развије тако, да буде способна да збрине сву децу која у случају рата буду пала на терет јавног старања.

4. — Месни одбори Уније најбоље ће функционисати, ако њих образују учитељи и учитељице, или наставници и наставнице других, а нарочито средњих школа, затим лекари нарочито дечји, свештеници, градски и општински службеници и чланови разних добротворних а на првом месту женских друштава.

Ови месни одбори Уније треба да буду одељци месних пододбора за исељавање, а управе бановинских секција Уније, треба да буду претстављене у бановинским пододборима за исељавање, као њихови одељци.

5. — Број чланова у појединим одборима уније зависиће: од величине појединих бановина, или појединих места; од економског стања њиховог, и од њихове угрожености, — дакле од величине вероватних послова око прихватања и заштите незбринуте деце, имајући у виду да ниједно дете не треба да остане незбринуто.

6. — Место рада одбора Уније у свима местима треба да буде познато становништву, а међусобна веза свих органа Уније у целој земљи треба да буде потпуно осигурана.

7. — Општинске и државне власти, као и сва приватна удружења која се баве заштитом деце, дужни су да излазе у сусрет и да указују помоћ свима органима Уније у погледу прикупљања незбринуте деце и њиховог одашиљања до центара за прикупљање, или до њиховог боравишта.

Начелно, центри за прикупљање деце треба да буду среска места.

Боравишта за децу из неколико срезова треба да се подигну и уреде у близини добрих комуникација и у плоднијим крајевима. Начелно, ова боравишта треба да буду и у реону срезова из којих су деца прикупљена, и где ће се лакше уредити и њихово снабдевање. Места за оваква боравишта (за два или више срезова) одређује бановински подбор за исељавање по предлогу надлежних месних одбора Уније.

8. — Градови, према својој величини, почев већ од 15.000 становника, треба већ у миру да имају по једно своје дечје боравиште. За време мира та ће боравишта корисно служити као дечја опоравилишта и летовалишта. Ово је дужан да регулише месни одбор Уније за заштиту деце, под контролом надлежне власти.

Начелно, у једном боравишту треба прикупљати 300—600 деце, и расподелити их у одвојеним павиљонима, и то: одојчад (са својим

мајкама); децу до основне школе; затим, подвојено мушку и женску децу у доба за основну школу; и најзад, мушку и женску децу такође подвојено у доба за средњу школу. Боравишта према овоме сачињавају по два или више павиљона један близу другог, тако да им се извесне потребе могу да обједине, нарочито снабдевање, школска настава и т.д.

9. — Дечја боравишта образују се даље од већих места изложених ваздушним нападима као и од индустријских предузећа, првенствено у местима дечје безбедности, ако су ова одређена. А као таква прогласиће се мања насељена места у шумовитим пределима или покрај веће шуме, и по могућству на узвишенијем месту, где су мало изложена нападима из ваздуха и где има довољно воде.

Величина дечјег боравишта зависиће од вероватног броја деце, која ће се прикупити из реона града коме дотично дечје боравиште припада. Свако дечје боравиште, поред делова за становање деце, треба да има и остале потребне просторије и локале, и то: за управно и радно особље боравишта, за трпезарије, учионице, магацин потреба, кухињу, за прање рубља, и уопште за све друге потребе.

Свако дечје боравиште мора да има своју болничку зграду са довољно могућности за изоловање инфективно оболеле или сумњиве деце, као и своју амбуланторију и кућну апотеку. Због овога је веома потребно да дечја боравишта буду у близини и насељених а неизложених места, где се по потреби могу уредити споредне просторије, а по нужди да се и само боравиште може проширити.

10. — Нове зграде дечјих боравишта треба израђивати солидно по типу павиљонском, али не луксузно и скупо. Зграде за становање треба да су величине за по 100 деце у једном павиљону, а ако су зграде на спрату, онда за по 100 деце на сваком спрату, с тим да улази за приземље и на спрат буду потпуно одвојени. Павиљони, намењени за одојчад, па и за децу у предшколском добу, треба да буду приземни. У сваком случају, при изради сасвим нових дечјих боравишта, собе за одојчад начелно треба да буду величине за по петоро деце, а собе за одраслију децу, највише за 20 у једној соби. Остале локале треба изградити одвојено према њиховој важности, и према материјалним средствима с којима се располаже.

11. — У циљу што јефтиније израде свих грађевинских радова у дечјим боравиштима, све зграде у свима дечјим боравиштима треба да буду типизирани, по димензијама свих просторија, и њихових делова, као што су на пр. прозори, врата, собе, локали за помоћно особље, кухиње, перионице, заходи, итд. Само кровове, фасаде и начин постављања појединих грађевина треба извести тако, да не одају слику никакве специјалне установе.

Исто тако треба да буде типизиран и намештај по зградама исте врсте, као што су столови, столице, клупе, шта више и постеље, пећи, кухињске потребе, опрема перионице, итд. Затим, и личне дечје потребе, као што је одело по кроју и материји, рубље, постељне ствари, санитетске и све друге потребе којима дечја боравишта треба снабдети.

12. — На основи овако израђеног изјде начења грађевинских објеката и свих осталих потреба дечјих боравишта, Главни одбор Уније дужан је да регулише шта ће од свега тога да прибавља сам Главни одбор својим старањем (уз сарадњу свих учлањених друштава и организација), а шта остаје да набављају и израђују саме бановине и градске општине са секцијама и одборима Уније.

13. — Свакако да за целокупан број деце није лако подићи сасвим нова боравишта. Зато треба имати у виду да се у случају рата заузму и постојеће веће грађевине у местима која нису од већег значаја за ваздушне нападе. Таква су места бање и летовалишта, планински домови, манастири, итд. И поред тога, уређење и оваквих боравишта треба подесити тако, да одговарају уређењу новоподигнутих дечјих боравишта.

Један део деце, нарочито деце од 1—7 година, моћи ће се и за време рата добро збринути у туђим породицама на селу. Ово збрињавање треба да је организовано у виду сеоских породичних дечјих колонија, по узору на постојеће колоније за одојчад и малу децу (Правилник Министарства социјалне политике и народног здравља од 28. октобра 1929. године Бр. 35213). Главна два принципа: да деца буду смештена концентрисано у насељима, и да буду под стручним надзором у самом месту, треба нарочито да буду примењена и за време рата.

Већ за време мира, свака бановина, као и ки град са више од 20.000 становника, мора имати довољан број сеоских породичних дечјих

колонија у таквим местима, где ће се у случају рата моћи да смести знатно већи број деце. Колики ће број таквих колонија бити довољан за сваку бановину и град, прописује Министарство социјалне политике и народног здравља на предлог Средишне управе Уније.

Породичне дечје колоније са наменом да служе и за време рата, могу се основати само у местима која се могу прогласити као места дечје безбедности.

14. — У циљу што нормалнијег образовања и васпитања деце, ову треба поделити по узрасту, као што је предвиђено у тачки 10. Ради тога, средњошколску децу из целе бановине треба прикупити у дечја боравишта око већих насељених места, а мању децу у боравишта око мањих места у истој бановини. Овај размештај треба извршити чим прилике дозволе после првог уклањања из градова до најближих боравишта.

15. — При размештају деце по претходној тачки настаће потреба да одбори Уније за заштиту деце покрену и изједначење организације школске наставе код надлежних школских власти, а уз припомоћ бановинских одбора, сходно члану 12, 13 и 16 Уредбе о заштити од ваздушних напада.

б) *Особље: врсња, број, квалитет и њихова функција.*

16. — Сем особља ангажованог у одборима главном, бановинским и месним, Унија за заштиту деце треба да има још и другог особља

на специјалним дужностима, и то: у појединим местима и центрима за скупљање деце; за одашиљање деце возовима и другим преносним средствима из центара за прикупљање у боравишта; и најзад, по дечјим боравиштима и центрима породичних колонија за све послове у истима.

17. — За послове у дечјим боравиштима треба имати довољно особља за одговарајуће врсте послова, и то: управног и административног особља; наставног особља; особља за снабдевање свима потребама; за одржавање здравља и хигијене и за лечење деце; за одржавање реда и чистоће; за неговање и чување сасвим мале деце; за оправке одела, спремање хране, за прање рубља и т. сл.

18. — За ово се у ратно доба има употребити особље на првом месту из Министарстава и Краљевских банских управа, у колико при евентуалној евакуацији не буде потпуно заузето на својим редовним дужностима; затим наставничко особље из свих школа, које на основи решења Министра просвете престане да ради. Сем овога, сви још способни чиновници из пензије, разних струка, нарочито наставничке (професорске и учитељске) у колико не подлеже војној дужности у рату, стручно спремљене нудиље, дадиље, болничарке, амбулантно особље, као и домаћице и девојке, које остану без хранитеља или без посла од кога су живеле. Нарочито, ако овакво женско особље има већ које своје дете, или брата или сестру, у дечјем боравишту. Овакво особље у колико је неспремно треба још у миру припремити за дужности, за које се жели употребити.

Помоћно стручно особље треба да се припреми за своје задатке већ за време мира у нарочитим теориско-практичним течајевима, које ће организовати Министарство социјалне политике и народног здравља, Министарство просвете, Банске управе, велике градске општине, средишња управа и бановинске секције Уније, у духу Уредбе о заштити од ваздушних напада чл. 12 тач. 5. и чл. 16. тач. 9.

У овим течајевима нарочито ће се припремати помоћно стручно особље за негу деце у дечјим боравиштима, и за забављање и занимање деце у ваншколским часовима.

Сем тога, нарочити течајеви ће се одржавати и за образовање водећих личности за организацију дечје заштите за време рата.

У недостатку квалификованог стручног особља, треба за време мира припремити што већи кадар помоћног особља, а сем тога што већи број лица, нарочито женских, што свестраније спремити за практично извршење заштите деце за време рата.

19. — Свако дечје боравиште мора да има свога управитеља са одговарајућом управом, која се према величини боравишта и стварној потреби састоји из: секретаријата, за обједињавање свих грана послова и за лична питања; из наставног отсека, за руковођење целокупном наставом (изузев у боравиштима за одојчад); из здравственог отсека, за питања исхране и снабдевања целокупном материјалном спремом; и из инжињерског отсека, за старање о одржавању свих зграда и инсталација у исправном

стању. Затим, за старање о служби заштите од ваздушних напада, као и о пожарној служби, а у духу Уредбе и Правилника о заштити од ваздушних напада.

Ради уштеде у особљу неће бити потребно да се увек образују сви отсеци, већ тежити у колико буде могућно, да једно исто лице обавља дужности из надлежности два или више отсека. Исто тако, и за службу транспортовања деце моћи ће се чешће употребити и особље из боравишта или из центара за прикупљање деце.

20. — На челу сваког овог отсека налази се Шеф отсека коме се придаје потребно особље према обимности послова, односно према броју и узрасту деце у боравишту, имајући у виду да је код млађе деце потребно више особља.

в) Материјална средства за стварање дечјих боравишта и породичних дечјих логора и колонија и обавезе Уније.

21. — Зграде и уређаји за дечја боравишта имају се подизати још у миру, и то средством свих општина са целог реона, из кога ће се деца скупљати, а уз материјалну помоћ бановине, као и државе. Ове зграде и за време мира треба да служе поглавито за летовање и опорављање деце. Ово је дужно да регулише надлежно градско поглаварство, односно општинска управа, у споразуму са месним одбором Уније за заштиту деце, с тим да се на овај начин обезбеде и најпотребнија средства за стално одржавање подигнутих зграда у исправном стању.

Сразмерно величини појединих насељених места, треба подићи и одговарајући број павиљона, изводећи то по извесном плану тако да се, кад затреба, може извршити и повећање дечјег боравишта, а да се при томе задовољи и услов маскирања, као и услов лаког снабдевања боравишта.

22. — Одбори Уније за заштиту деце у свим местима и бановинама, као и Главни одбор, треба својом активношћу да настану, да прибаве што више средстава од добровољних прилога, те да подигнуте павиљоне могу уз материјалну помоћ надлежне градске општине и бановине снабдети уређајем и осталим потребама. Те потребе или намештај, у колико за време мира нису потребни, држати у једном одвојеном делу павиљона, као у магацину, ако засебан магацин не би био израђен.

23. — Чување овако израђених грађевина треба поверити погодним личностима, које ће у тим грађевинама, или у некој засебној мањој згради становати и добити и друге повластице за савесно старање.

24. — Средишна управа Југословенске Уније за заштиту деце на основу овог Правилника дужна је допунити све досадашње своје прописе, а по потреби издати и нарочита упутства о заштити деце и за време рата.

За све своје упуте, као и за упутства за целокупну удружену акцију за заштиту деце за време рата, које ће Унија донети на основу овог Правилника, тражиће претходну сагласност Министарства социјалне политике и народног здравља и Инспекције земаљске одбране.

25. — У свему осталом, па и у погледу материјалних средстава за стварање дечјих борава и издржавање појединих дечјих колонија за време рата, има се поступити по Уредби о заштити од ваздушних напада, а по члану 19 тач. под б) и е) и члану 22, сматрајући да су сви одбори Уније, у бановинама и по појединим местима, одељци пододбора за исељавање, у духу члана 13 тач. 1, чл. 16 тач. 3 и чл. 17 Уредбе о заштити од ваздушних напада. Поједини одбори Уније стоје и у погледу надзора и контроле под одговарајућим пододборима бановинских и месних одбора за заштиту од ваздушних напада. И цела организација Уније потпада у погледу обавеза, дужности и рада појединих својих чланова, и целих својих одбора, под одредбе чл. 19, 20, 21, 22, 23 и 24 Уредбе (са законском снагом) о заштити од ваздушних напада.

Министар Војске и Морнарице,
Армиски Генерал,
Мил. Ђ. Недић, с. р.

**ОДБОР ЗА ЗАШТИТУ ОД ВАЗДУШНИХ НАПАДА
ГРАДА БЕОГРАДА (СА ЗЕМУНОМ И ПАНЧЕВОМ)**

355.58
(035)

УПУТСТВО ЗА СТАНОВНИШТВО РАДИ ЗАШТИТЕ ОД НАПАДА ИЗ ВАЗДУХА

**ИЗДАЊЕ
ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА**

б.г. 1942

**ЧУВАЈ СЕ
НАПАДА ИЗ ВАЗДУХА**

ОПАСНОСТ ОД НАПАДА ИЗ ВАЗДУХА

У модерном ратовању све већа се важност придаје улози авијације — нападима из ваздуха. Ти напади врше се употребом **разорних, запаљивих и гасних бомби**. Употребом тих средстава треба на противничкој страни изазвати страх и моралну слабост:

- 1.) изазивањем пожара;
- 2.) разоравањем појединих објеката и постројења и убијањем људи и стоке;
- 3.) тровањем људи, стоке, хране и воде бојним отровима.

Главни циљеви напада из ваздуха су: војни, управни, привредни и саобраћајни центри, а то значи: велики градови, седишта власти, фабрике, железничке станице и пруге, мостови, друмови, слагалишта.

Опасност од напада из ваздуха изазвала је потребу мера за одбрану од њих. Одбрана од напада из ваздуха може бити **активна и пасивна**. Активну одбрану, уништавање непријатељских авиона, врше јединице војске употребом ловачких авиона, контраавионске артилерије и других средстава. Пасивна одбрана значи у ствари заштиту ненаоружаног становништва, које не ступа у борбу са непријатељем, али се може и треба да постара да опасност избегне или да дејство непријатељских напада из ваздуха умањи или учини безопасним.

Ова упутства садрже главне мере те пасивне одбране, тј. мере које грађанство, у сопственом интересу, а уз припомоћ надлежних власти, треба да предузме како би се што

боље заштитило од напада из ваздуха, и како би свако лице, у случају опасности, знало шта треба да чини.

Важно је обратити грађанству пажњу, да је у сваком случају врло потребно **сачувати присебност, хладнокрвност, ред и брзину у предузимању мера за одбрану**. Исто тако имати у првом реду на уму **заштиту деце, жена, старих и немоћних**.

МЕРЕ ПРЕДОСТРОЖНОСТИ ПРЕ ПОЧЕТКА РАТА

І. ИСЕЉАВАЊЕ

Прва мера предострожности против напада из ваздуха јесте **исељавање**.

Свако лице које војном обавезом или другом каквом дужношћу није везано за останак у престоници, треба да се, по могућству што пре, постара да нађе какав стан у унутрашњости земље, у који би се, пред опасношћу од рата и напада из ваздуха, могло иселити. Препоручује се да се исељавање на овај начин врши у мање насељена места, **даља од већих вароши и главних саобраћајних путева**, а првенствено у села. За Београд, Земун и Панчево у обзир долазе срезови: јасенички, лепенички, качерски, таковски, млавски, подунавски, рамски, грочански, голубачки, ресавски, левачки, колубарски, орашки, космајски, посавски (Умка), посавски (Обреновац), земунски и панчевачки.

У колико грађани Београда, Земуна и Панчева нису себи већ раније припремили место у које се желе иселити (евакуисати), а да би се, у случају блиске опасности од напада из ваздуха, **исељавање** вршило у реду и без

пометње, грађанство треба да се исељава по овоме реду:

Становништво кварта I у срезове јасенички и левачки, *Петрић*
становништво кварта II у срезове качерски и таковски;

становништво кварта III у срез млавски;
становништво кварта IV у срезове подунавски и рамски;

становништво кварта VI у срез грочански;
становништво кварта VII у срез голу-
бачки;

становништво кварта VIII у срез ре-
савски;

становништво кварта IX у срез левачки;
становништво кварта X у срез колубар-
ски;

становништво кварта XI у срез орашки;
становништво кварта XII у срез космај-
ски;

становништво кварта XIII у срез посавски
(Умка);

становништво кварта XIV у срез посавски
(Обреновац);

становништво кварта XVII у срез земун-
ски;

становништво града Панчева у срез пан-
чевачки.

Становништво из квартова V, XV и XVI нема потребе да се у случају напада из ваздуха исељава, пошто су то ретка насеља, већ треба да се придржава осталих прописа из овога Упутства. У колико би ко хтео да се исели, нека то учини у најближу околину.

По могућству, исељавање треба почети чим се осети ратна опасност, а у сваком случају пре мобилизације.

Приликом исељавања не заборавити понети легитимацију.

Домове исељеног становништва чуваће за све време надлежне власти и службена организација безбедности.

Нарочито се наглашава да је најпоузданији начин заштите од напада из ваздуха исељавање.

II. СКЛОНИШТА

Друга мера предострожности против напада из ваздуха су **склоништа**.

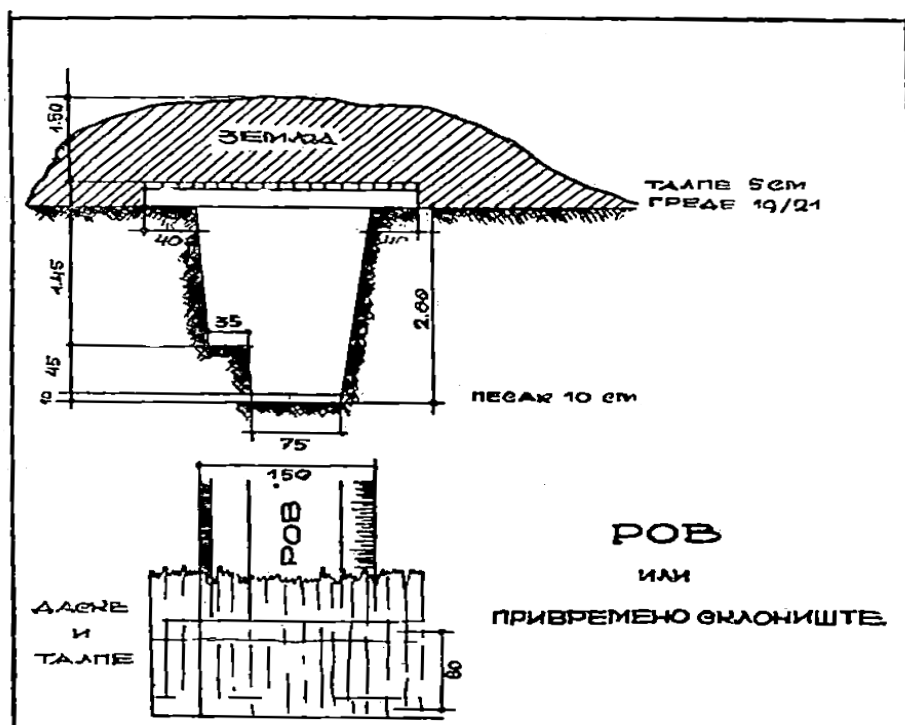
Несумњиво је, међутим, да су само постројења постављена дубоко испод земље и бетонирана у стању да пруже потпуно обезбеђење и од пожара, и од разорних бомби, и од бојних отрова. Али, таква ће постројења бити веома ретка, пошто она претстављају потпуно и довољно изграђена јавна и приватна (домаћа) **склоништа**, а ова је изградња скупа и за појединце и за општину.

Подруми и сутерени могу послужити као сигуран заклон од запаљивих, разорних и отровних бомби **само под условом да су потпуно уређени** за ту сврху. Иначе, склањати се у за то неподешене подруме и сутерене, тј. у оне који нису преправљени у склоништа, значи излагати се великој опасности — **особито опасности од бојних отрова**.

Као и склоништа, и уређени подруми и сутерени за заштиту од напада из ваздуха биће врло ретки, пошто је у Београду, Земуну и Панчеву врло мали број подрума и сутерена који, у погледу приступа, запремине, сигурности и отпорности, испуњавају услове који се траже за њихово преуређење у **колективна (заједничка) склоништа**.

У недостатку склоништа и нарочито преуређених подрума и сутерена, препоручује се **копање ровова**.

Ровове треба копати у двориштима или баштама, али тако да буду што даље од нарочито високих зграда а према овде изнесеној скици. Иначе, постоји опасност од затрпавања рушевинама.

Ровови служе као заштита и заклон од разорних и запаљивих бомби, под претпоставком да су ископани на отвореним просторима, што даље од грађевина. Међутим, они служе као заштита од бојних отрова само у том случају, ако су лица склоњена у ровове снабдевена маскама. Према томе рововима се не могу довољно заштитити оне породице које немају маске и које станују у зградама без великих дворишта.

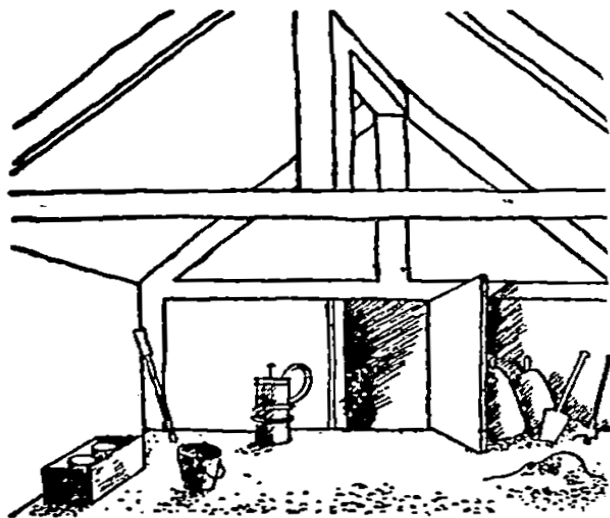
III. ШТА ОНДА ТРЕБА ЧИНИТИ?

Оним породицама које се не могу ни иселити, ни склонити у склоништа, нити се рововима заштитити, препоручују се следеће практичне и јевтине мере које треба благовремено предузети.

а) Мере против пожара

Ако кућевласник није изградио у подруму, сутерену, или ма каквој подземној просторији своје зграде склониште за све укућане, или нема могућности да, према упутствима и под надзором инжењера, такво склониште изгради, или није, у смислу напред наведених упутстава, испитао могућност копања ровова на своме имању, — онда је саветно и потребно:

да са тавана своје зграде **уклони све запаљиве предмете** (робу, дрвени намештај, хартије и томе слично), пошто је таван куће прво изложен пожару од запаљивих бомби;

Како треба да изгледа таван

да све таванске греде и летве, ако нису импрегнисане против пожара, **окречи**;

да тавански под, ако није бетониран, **покрије слојем песка дебљине око 3 сантиметра**;

да код таванскога улаза постави сандуке с песком или сувом земљом и уз то потребан алат: лопату, ашов, секиру, клешта, једно буре с раствором модре галице (један кгр. модре галице на 50 литара воде) и ведро за гашење пожара.

Како несме да изгледа таван

На овим сликама види се и **како треба** да изгледа, а **како не сме** да изгледа таван с обзиром на опасност од пожара.

Потребно је снабдети таван и што већим бројем **апарата за гашење пожара**, нарочито ако је зграда већа.

Одредити, исто тако, погодно лице за кућног ватрогасца које би, по могућству, било добро упућено у гашење пожара.

б) Мере против дејства разорних бомби

Дејство разорних бомби је врло снажно. Међутим, како Београд, Земун и Панчево још не претстављају нека врло густа насеља то ће и опасност од разорних бомби бити нешто мања.

Највећој опасности од непосредних погодака разорних бомби и рушења изложени су они делови вароши који су густо изграђени, где су куће, због скупог земљишта, подизане у висину, једна уз другу, са најмањим двориштима, дакле ужи и шири центар града који је најгушће и насељен.

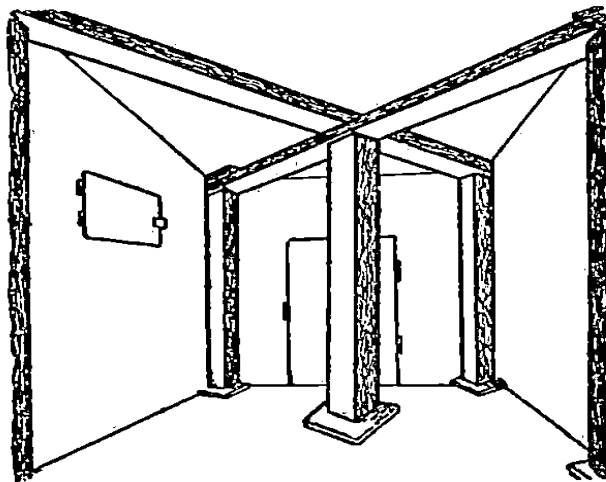
Међутим, искуство је показало да приземне и вишеспратне куће, и без склоништа или удешених подрума и сутерена, могу претстављати извесан заклон.

А треба знати да опасност од разорних бомби не долази толико због непосредног поготка, већ знатно више од рушења грађевинског материјала (цигала, црепова, греда итд.

Породице које станују на горњим спратовима једне вишеспратне куће не треба, у случају напада, ту да остану, већ треба да сиђу у ниже спратове, остављајући најмање два спрата изнад себе, пошто је пад првог материјала убитачан, док су падови које овај повлачи собом мање опасни.

У вези са овим нарочито се препоручује свакој породици једна врло корисна мера предострожности. Још за време мира треба набавити за одељење у кући које породица одреди за заклон **пет јаких греда**. Дужина ових греда треба да буде толико колика је висина изабраног одељења (од пода до плафона). **Две друге греде** треба да имају дужину дијагонале (размака између два супротна угла у соби). Пред опасношћу од напада поставити усправно по једну греду о сваку угао собе, а пету у средини. Преко ове сре-

дишне греде поставити две друге унакрсно и дијагонално, везујући греде у супротним угловима, као што показује ова слика.

Овако састављене греде претстављају добар заклон против опасности од рушења грађе

Иначе, у недостатку јавних или домаћих склоништа, или напред описаног заклона у једном одељењу стана, треба стати, у случају напада из ваздуха, на праг ширих врата у јачим зидовима, под свод капије, или уз јаче зидове, где је опасност од рушења грађе мања.

в) Мере против бојних отрова

Прво средство против дејства бојних отрова јесте **маска**.

Поред тога потребно је да се у сваком стану одреди бар једно одељење са што мање отвора (врата, прозора), најбоље у средини стана, које треба уредити тако да се може херметички (потпуно) затворити. У томе одељењу израдити капке на прозорима (по могућству гвоздене), а прозоре и врата опточити запушачем од гуме, гуменим цревом, филцом итсл., како би се стан или одређена одаја могла у случају потребе херметички затворити.

То одељење снабдети још и овим:

буретом или балоном воде за пиће са херметичким затварачем;

ћебадима, чаршавима или сличним тканинама које су у тренутку потребе могу наква-сити водом (по могућству и хлорним кречом) и ставити на прозоре, вентилаторе, рупе од димњака за сулунђаре или пећи;

врећицом са струготином или пепелом (за упијање иперита расутог по земљи);

једним до два килограма хлорнога креча (за уништавање иперита);

цепном електричном лампом;

малом ручном апотеком за прву помоћ (вата, газа, завој, тинктура јода, хлорни креч у прашку); и

храном коју треба држати у стакленим или ливеним херметички затвореним судовима, или конзервама, у врећама импрегна-ним гумом или ланеним уљем, у гуменим или целофанским омотима, кесама и т. сл.

МЕРЕ ЗА ВРЕМЕ РАТА

а) Пред напад

Кад опасност запрети, она ће се грађан-ству објавити нарочитим знаком. За сада то ће бити звук **сирена**. Непрекидно завијање сирена које ће трајати **пет минута**, биће **знак да опасност из ваздуха почиње**.

Чим се чује знак за опасност треба овако поступати:

1) сачувати **присебност**;

2) спремити **маску**;

3) у недостатку маске, спремити **водом наквашену марамицу, пешкир, комад платна или слично**;

4) ко остаје у стану треба одмах да за-твори прозоре, спусти завесе и да накваше-ним тканинама запуши вентилаторе, прозоре и рупе од димњака;

5) погасити све ватре, искључити електричну струју (одвртањем прекидача) и воду. Настојници и чувари града дужни су да искључе струју на струјомеру за целу зграду одвртањем прекидача, и да искључе воду на водомеру.

Избегавати у сваком случају задржавање на вишим спратовима!

Ко се у том тренутку затекне на улици, нека иде у најближи ров, или под свод, или у ходник најближе зграде. Треба избегавати касарне, војне установе, министарства, мостове, пошту, телеграф, фабрике, магацине!

Ко тера аутомобил или неко друго превозно сретство, нека га притера уз десни тротоар најближе шире улице (нагомилавање возила у уским улицама омета саобраћај). Нека одмах угаси осветљење и изађе и склони се на напред описани начин.

Ко се задеси тога тренутка у позоришту, биоскопу, или сличним локалима, мора поступити по наређењу органа власти или ако ових нема по упутству које буде дало лице одређено за одржавање реда у дотичном локалу за време напада из ваздуха.

Ко се задеси на путу, на друму, нека се склони у оближњи шумарак, кукуруз, и слично, или нека легне у неки јарак, што даље од пута!

б) За време напада

Ма где се човек налазио у тренутку напада из ваздуха — изузимајући неоштећена склоништа — треба да стави на лице маску. Ко нема маску, нека стави на лице водом натопљену марамицу, пешкир, комад платна.

Не треба трчати под маском. Дисати лагано.

У случају да је образа маске оштећена, треба одврнути цедило с ње; горњи отвор

цедила ставити у уста и **дисаги на уста кроз цедило**, а нос запушити прстима.

Кад се осети мирис плеснивог сена, трулог лишћа, белог лука, слачице, рена, горког бадема, или уопште ма какав мирис на апотеку, — или кад се осети пецкање у очима или носу, надражај на кијање или кашаљ, гушење и томе слично — знак је да треба ставити на лице **маску или водом наквашену марамицу, пешкир, крпу, платно**.

Ко је, за време напада, принуђен да остане у стану, нека се склони **што даље од прозора**, нека стане иза пећи, у рагастов врата, или поред јачих зидова.

У случају да се на стану полупају прозори, нипошто **не прилазити прозору**.

Ко се за време напада налази у склоништу, не сме се кретати без потребе, у циљу штедње ваздуха.

Кад се посумња да је ваздух у склоништу искварен, треба то проверити **паљењем шибице**. Ако се шибица тешко или никако не пали, значи да је ваздух искварен, и да се склониште мора проветрити. Пре проветравања треба **проверити под маском да ли ван склоништа има бојних отрова**.

Кад је склониште оштећено, онда треба ставити маску на лице и не додиривати ништа ако постоји сумња да су предмети у склоништу или стану попрскани сумњивом течностју. По одобрењу надзорника склоништа, склонити се полако и пажљиво у најближе друго склониште, или, ако овога нема, у ров у дворишту. **При томе пазити на места попрскана сумњивом течностју и на покидане електричне водове**.

Ко је у гасном облаку, треба да чека да ветар однесе отров. Ићи само уз ветар. **Избегавати низине**.

Ко је рањен, не треба да пипа рану, већ да употреби ручну апотеку и да се обрати на

лица из своје околине, која су вична указивању прве помоћи.

Кад очи сузе, не треба их трљати.

При кијању треба ставити на нос алкохолом натопљену марамицу, пешкир, комад платна.

При отежаном дисању, надражају на кашаљ, при појави пене на устима и ноздрвама, или ако се осети главобоља, занос, малаксалост и умор, — треба лећи и сачекати стручну помоћ.

Ко је попрскан каквом било течностју из авиона или бомбе, нека **не дотиче попрскана места**. Збацити пажљиво одело, хватајући за места која нису попрскана. Опрати добро руке и умити се, по могућству сапуном и водом.

После тога потражити одмах најближу стручну помоћ.

Кад кроз кров падне запаљива бомба на таван, потребно је **затрпати је песком или земљом** (нипошто гасити водом!), ставити је по могућству лопатом у ведро и избацити из зграде. Ако је произвела пожар, предузети припремљеним средствима гашење. Ако се у томе не успе, **известити пожарно одељење**.

в) После напада

Престанак опасности од напада из ваздуха објавиће се нарочитим знаком. Засад је утврђено да тај знак буде звук сирена које ће пиштати непрекидано три минута.

Чим се да знак да је опасност престала, треба напустити, опрезно и полако, склоништа, ровове, заклоне, пошто се претходно од надлежних органа добије обавештење да ли су за време напада употребљени бојни отрови.

Обавештења од непознатих лица не примати!

Треба избећи места попрскана сумњивом течностју као и покидане електричне водове.

Не задржавати се на рушевинама зграда, јер оне могу бити попрскане бојним отровима.

Ако су за време напада употребљени бојни отрови, не улазити у стан у обући којом се возило по улици: ту обућу треба скинути.

Ко посумња да је прешао преко места попрсканих иперитом, треба да очисти обућу хлорним кречом или да је закопа у земљу.

У стан се улази с маском на лицу.

Тада се може укључити струја код струјомера завртањем прекидача и одврнути главни водоводни точак.

Треба проверити тренутним, делимичним одвајањем обрзине маске од лица, да ли у ваздуху има бојних отрова. Ако их има, не скидати маску док се добро не проветри стан.

Треба обратити пажњу на све предмете с којима укућани долазе у додир, да нису можда загађени бојним отровима. Не дирати их док се не утврди да су безопасни.

Нарочиту пажњу обратите на животне намирнице и воду за пиће. Треба прокувати намирнице и воду. Ко сумња да су вода и намирнице загађене бојним отровима, треба их бацити. Незагађене су само оне намирнице које су биле у стакленим херметички затвореним судовима, у конзервама, или затворене на раније поменути начин.

Обратити највећу пажњу од кога се купују намирнице.

Воду из бунара који нису били херметички затворени не треба пити.

*

Прочитајте пажљиво више пута ова упутства! Обавештавајте и друге како треба да поступају у случају напада из ваздуха. Само тако можете да рачунате да ћете моћи спасти свој живот и живот својих ближњих.

5

ПРЕГЛЕД ДОПУЊЕНИХ НАСЛОВА У ДИГИТАЛНОЈ БИБЛИОТЕЦИ

1. УСТАВ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 3. СЕПТЕМБРА 1931. ГОДИНЕ, СА ЗАКОНОМ О
УСТРОЈСТВУ ЦИВИЛНЕ КУЋЕ, ПОРОДИЧНИМ
ПРАВИЛНИКОМ КРАЉЕВСКОГ ДОМА И ЗАКОНОМ О
ВРХОВНОЈ ДРЖАВНОЈ УПРАВИ
Београд: Издавачко предузеће Геца Кон, 1937.
2. ЗАКОНИК О СУДСКОМ КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ
ЗА КРАЉЕВИНУ ЈУГОСЛАВИЈУ
Београд: Издавачко и књижарско предузеће Геца Кон, 1936.
3. ЗАКОНОДАВСТВО О ЛИКВИДАЦИЈИ АГРАРНЕ РЕФОРМЕ:
КЊИГА ДРУГА
Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1933.
4. ЗЕМЉИШНОКЊИЖНО ПРАВО
Др Фердо Чулиновић
Београд: Планета, 1933.
5. ЗБИРКА УРЕДАБА И НАРЕДАБА О ЦЕНАМА
Београд: Комесаријат за цене и наднице, 1942.
6. ДУБРОВЧАНИН СЕРАФИН ГУЧЕТИЋ:
ФРАНЦУСКИ ДИПЛОМАТ (1496–1547)
Јорјо Тадић
Сплит: Хрватска народна тискара Стјепан Видовић, 1938.
7. ПРАВИЛНИК О ДУЖНОСТИМА
И ОВЛАШЋЕЊИМА ИЗВРШНИХ ОРГАНА
Београд: Министарство правде, 1937.
8. РЕВИЗИЈА БАНАКА И ЊИХОВЕ БАНКАРСКЕ ПОЛИТИКЕ
Др Момир Гломазић
Београд: Штампарија Драг. Грегорића, 1937.
9. ЗАКОН О ДРЖАВНОМ РАЧУНОВОДСТВУ
И ЗАКОН О ДРЖАВНОМ ПРАВОБРАНИОШТВУ
Београд: Државна штампарија Краљевине Југославије, 1934.

10. ЗАКОН О ПОБИЈАЊУ ПРАВНИХ ДЕЛА ИЗВАН СТЕЧАЈА
Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1933.
11. ИЗЈЕДНАЧЕЊЕ ПРИВАТНОГ ПРАВА БАЛКАНСКИХ ДРЖАВА
Др Иван В. Суботић
Београд: Прештампано из Архива за правне и друштвене науке, 1932.
12. ЗАКОН О НАСТАЊИВАЊУ ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ
Београд: Штампарска радионица Министарства војске и морнарице,
1934.
13. ЗАКОН О НАКНАДАМА ПУТНИХ И СЕЛИДБЕНИХ
ТРОШКОВА И ДОДАЦИМА НА НАРОЧИТЕ СЛУЖБЕ
У ВОЈСЦИ И МОРНАРИЦИ, СА ПРАВИЛНИКОМ
Београд: Штампарска радионица Министарства војске и морнарице,
1933.
14. ГОВОРИ И ЧЛАНЦИ О КОНКОРДАТУ:
ГОВОРИ НА ЗБОРОВИМА И КОНФЕРЕНЦИЈАМА
ЈУГОСЛОВЕНСКЕ РАДИКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ
И ЧЛАНЦИ „САМОУПРАВЕ”
Београд: Самоуправа, 1937.
15. САОБРАЋАЈНА ПОЛИТИКА
Др Мија Мирковић
Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1933.
16. ПОСТУПАК У СПОРОВИМА КОЈИ ПРОИСТИЧУ
ИЗ ЗАКУПНИХ УГОВОРА
Др Јован Савковић
Београд: Прештампано из Архива за правне и друштвене науке,
1937.
17. МЕТАЛНИ НОВАЦ ЕВРОПСКИХ
И СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА
Бран. Б. Тодоровић
Београд: б. и., 1936.

18. ПРАВИЛНИК О ВРШЕЊУ СЛУЖБЕ
ПРИЛИКОМ САОБРАЋАЈА ДВОРСКИХ ВОЗОВА
Сарајево: Државне железнице Краљевине Југославије, 1932.
19. ПРАВИЛНИК ЗА ИЗВРШЕЊЕ ОДРЕДАБА
ЗАКОНА О УСТРОЈСТВУ ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ
Београд: Штампарска радионица Министарства војске и морнарице,
1933.
20. ЗАКОНОДАВСТВО О ЧИНОВНИЦИМА:
КЊИГА I
Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1932.

6

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. ЕТИКА: ТЕОРИЈСКИ МИНИМУМ
Ненад Цекић
Нови Сад: Академска књига, 2023.
2. УТИЛИТАРИЗАМ И БЕНТАМОВА ФИЛОЗОФИЈА МОРАЛА
Ненад Цекић
Нови Сад: Академска књига, 2019.
3. ФИЛОЗОФИЈА МОРАЛА ЏОНА СТУАРТА МИЛА:
МИЛ И МИЛОВСКИ УТИЛИТАРИЗАМ
Ненад Цекић
Нови Сад: Академска књига, 2019.
4. ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЈА И
ГРАЂАНСКИ СУДСКИ ПОСТУПАК У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
Бранка Бабовић Вуксановић
Београд: Службени гласник, 2025.
5. КОМПАНИЈСКО ПРАВО РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ:
САВРЕМЕНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ РАЗВОЈА И
ИНСТИТУТИ КОМУНИТАРНОГ ПРАВА
Маријана Дукић Мијатовић
Београд: Службени гласник; Институт за упоредно право, 2025.
6. О ЛЕПОТИ
Зејди Смит
Београд: Booka, 2025.
7. НАСЛЕЂЕ АНТИЧКЕ ФИЛОЗОФИЈЕ
Слободан Жуњић
Београд: Досије студио, 2020.
8. ШТА ЈЕ ПСИХОЛОГИЈА?
Карл-Ерик Гренес
Лозница: Карпос, 2025.

9. ЛЕГЕНДА О ШАМАНУ
Гун Ајурзана
Београд: Логос, 2024.
10. КАФКА, УКРАТКО
Милица Делић
Нови Сад: Прометеј, 2024.
11. ФУРИЈА
Алекс Мајклидис
Београд: Вулкан издаваштво, 2025.
12. ИГРАЈ СА ВАТРОМ
Лина Бенгтсдотер
Београд: Вулкан издаваштво, 2025.
13. АМЕРИКА
Франц Кафка
Београд: Лагуна, 2021.
14. ЕКСКЛУЗИВНО
Сандра Браун
Београд: Вулкан издаваштво, 2025.
15. МАСКАРАДА
Тери Прачет
Београд: Лагуна, 2025.
16. ХИЉАДУ ПУТА СРЕЋА
Сиба Шакиб
Београд: Лагуна, 2025.
17. БУКЕТ ЖУТИХ РУЖА
Љиљана Шарац
Београд: Лагуна, 2025.

18. БИЛО НЕКАД У СРБИЈИ
Момчило Петровић
Београд: Лагуна, 2025.
19. ЛАЈК
Срђан Драгојевић
Београд: Лагуна, 2025.
20. ПРОЛЕЋНА ОЛУЈА
Џени Колган
Београд: Лагуна, 2025.
21. ОБИЧНО ПЕТКОМ
Мирослав Антић
Београд: Лагуна, 2024.
22. ВАШ ЦЕПНИ ТЕРАПЕУТ:
ОСЛОБОДИТЕ СЕ СТАРИХ ОБРАЗАЦА ПОНАШАЊА
И ПРОМЕНИТЕ СВОЈ ЖИВОТ
Ени Зимерман
Београд: Лагуна, 2024.
23. РАСУЛО
Бора Ћосић
Београд: Лагуна, 2025.
24. СУЂЕЊЕ
Вук Драшковић
Београд: Лагуна, 2025.
25. УСАМЉЕНИ ПУТНИК
Џек Керуак
Београд: Лагуна, 2021.
26. МОДЕРНА ПОРОДИЦА
Хелга Флатланд
Београд: Геопоетика издаваштво, 2025.

27. ПУТОВАЊЕ ЈЕДНОГ ПСА
Брус В. Камерон
Београд: Хоплит, 2024.
28. ПСИ И ДРУГИ ЉУДИ
Захар Прилепин
Београд: Службени гласник, 2024.
29. 60 МИНУТА У ОВДЕ И САДА
Ирвин Д. Јалом
Нови Сад: Психополис институт, 2025.
30. ДРУГИ ЖИВОТ
Јасмина Стојановић
Београд: Rende books, 2025.
31. МАМА И ЈА И МАМА
Маја Анђелоу
Београд: Штрик, 2025.
32. НАДЖИВЕТИ:
НАУКА И УМЕТНОСТ ДУГОВЕЧНОСТИ
Питер Атија и Бил Гифорд
Београд: Лагуна, 2025.

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

1. Ненад Цекић: **ЕТИКА: ТЕОРИЈСКИ МИНИМУМ** / Нови Сад: Академска књига, 2023.

Преузето са сајта:

<https://akademskaknjiga.com/katalog/etika-teorijski-minimum>

Етика: теоријски минимум Ненада Цекића је монографска студија која пружа обухватан преглед основних питања етике. Ова монографија има седам поглавља од којих се пет бави оним што аутор назива *теоријским минимумом*. То су појмови, теме и теорије за које аутор сматра да су темељ сваког озбиљног бављења етиком као филозофском дисциплином. (...) Тема којом се аутор бави изложена је у узорној традицији научне прозе. Књига је писана врло јасно, а начин на који су сложена етичка питања у њој приказана чини је приступачном како онима који имају филозофско образовање тако и читаоцима који га немају. У нашој средини нема књига у којима су на овако јасан, а у исто време врло стручан, начин представљени основни проблеми и традиционалне и савремене етике.

Драго Ђурић

2. Хане Ештавик: **ТИ АМО** / Београд: Арете, 2025.

Преузето са сајта:

<https://arete.rs/knjige/knjiga-ti-amo-hane-estavik-38250>

Роман *Ti amo* доноси нови, дубок лични приступ, будући да је заснован на искуству ауторке и губитку њеног супруга због рака. Суочавајући се са губитком, она укључује читаоце у искуство које многи проживљавају у самоћи. Написана и смештена у прве месеце 2020. године, књига својим

темама губитка и патње посебно одговара времену глобалне туге. Ова књига је изашла уз подршку програма Европске Уније *Креативна Европа*.

Суочавајући се са губитком који је чека, нараторка укључује читаоце у свој богат унутрашњи свет који је представљен као колаж лепих успомена и болне садашњости. Оно неизбежно се још није десило, али све време виси у ваздуху као опомена и подсетник да се сваки тренутак мора испунити животом.

Волим те у овој књизи није само изговорена фраза. То је позив на живот, мантра која нас за њега везује, застава која не сме да падне, којом упорно машемо да бисмо показали да нас још има.

Волим те. То стално говоримо једно другом. Кажемо то да не бисмо рекли нешто друго. Шта друго? Ти: Умрећу. Ми: Немој да ме оставиш. Ја: Не знам шта да радим. Раније: Не знам шта ћу без тебе. Кад те више не буде. Сада: Не знам шта да радим са овим данима, са овим временом у којем се смрт види у свим стварима.

3. Остоја Крстић: **ТРАГОМ ИСТИНЕ** / Београд: Чигоја штампа, 2025.

Преузето са сајта:

<https://cigoja.rs/prodavnica/knjizevnost/proza/roman/trsgom-istine/>

Аутор је веровао да је живот дар природе и извор свих значења. Мучио га је стереотип свакодневице: злочин–злочинац–жртва. Сабласан и мрачан свет злочина. Из дана у дан тај обруч га је све више стезао.

Желео је да изађе из тог обруча. Поред тога што је стечена искуства радо делио млађим колегама, бележио је криминалне догађаје и у свој дневник. Годинама је писао импресије о злочинима, злочинцима и њиховим жртвама. Докле год сећање сеже навирали су случајеви. Прогонила су га сећања на једну категорију људи које је сретао обављајући своје професионалне обавезе.

Столећима, човечанством одзвањају приче о свирепим убиствима, злочинима човека према човеку. Мали је број оних људи који су имали

прилику да уживо разговарају са убицама и слушају њихове исповести. Желео је да кроз приче о злочинима пружи незаборавно искуство свим читаоцима. Он не говори о убицама да би их величао, него да опомене оне који намеравају да тако нешто учине. Ово је омаж свим ранопреминулим жртвама људског безумља.

4. Бутејна Ел-Иса: **БИБЛОТЕКА ЦЕНЗОРА КЊИГА** / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта:

https://laguna.rs/n6681_knjiga_biblioteka_cenzora_knjiga_laguna.html

Нови цензор књига недељама не спава како треба. Дању прочешљава књиге у државној канцеларији, трагајући за било чиме што би их осудило као неподобне за објављивање – за алузијама на настраност, неодобренем религијама, за сваким поменом живота од пре Револуције. Ноћу му у сновима врви од ликова књижевних класичних дела, а у кући у којој живи са женом и ћерком гомила украдене романе. Будући да га неодољива, заводљива песма забрањеног читања и даље мами, он силази у подземни свет припадника отпора, власника илегалних књижара и библиотекара-одметника који покушавају да спасу своју историју и културу.

Ступајући у обрачун с глобалном опасношћу која прети слободи говора и са суморном будућношћу коју та опасност зајамчено доноси, Бутејна Ел-Иса спаја неумољиву дистопију Орвелове *1984*. с лудим апсурдом Керолове *Алисе у земљи чуда*, а исход је језив заплет достојан Кафке. *Библиотека цензора књига* представља истовремено упозорење и оду умећу приповедања и лепоти уживања у причама.

„Поигравајући се импровизацијом на Кафкину тему, Ел-Иса тка мудру причу о цензору књига који се преображава у читаоца. Ова алегорија врца од интелигенције.”

Publishers Weekly

„Хитан, свеобухватан позив на устанак зарад заштите књига и њихових љубитеља на читавом свету.”

Kirkus Reviews

„Значење, метафора, грађа – све је у опасности у овој лукавој причи о блиској будућности где побеђују цензори који не забрањују само књиге, већ и машту, снове и жеље. Слично паперјастим белим створењима која на њеним страницама непрекидно грицкају купус, упала сам право у Ел-Исину зечју рупу – њене ликове пратила бих свугде.”

Емили Драбински

„Овај роман тече као *Фаренхајт 45* с додатком смисла за хумор.”

CrimeReads

5. Алекс Андорил: **ПРОНАЋИ ЋУ КЉУЧ** / Београд: Вулкан издаваштво, 2025.

Преузето са сајта:

<https://www.vulkani.rs/beletristika/5486-pronaci-cu-kljuc>

Прва књига генијалног новог серијала омиљеног ауторског пара који се крије иза псеудонима Лаш Кеплер.

Мистериозни човек који се без најаве појави у канцеларији приватне детективке Јулије Старк клијент је каквог би свако пожелео. Сви у Стокхолму знају ко је он и сви знају његову породицу, једну од најбогатијих у земљи. Претходног дана био је на састанку одбора компаније, а потом вечерао на имању своје породице. Ујутру га је на мобилном телефону дочекала шокантна фотографија: човек са врећом на глави лежи у крвавој бари. Не сећа се да је он направио ту фотографију, нити препознаје особу на слици, али то није први пут да изгуби памћење, с обзиром на то да живи живот препун порока.

Жели да ангажује Детективску агенцију *Старк* како би сазнао истину пре него што се умеша полиција. Јулији је одмах јасно да је случај сложенији него што се чини и зато тражи помоћ од једине особе која може да јој помогне. У питању је Сидни Менделсон, полицајац и, што је још важније, њен бивши муж.

Као гости на раскошном имању, Јулија и Сид почињу да трагају за истином и проводе време са свим члановима моћне породице, и убрзо схватају да испод блиставе фасаде елегантне одеће, гурманских вечера и скупих вина теку тензије, завист и ривалство.

Свако од њих има скривене мотиве и свако је способан за убиство. Да ли ће Јулија пронаћи кључ и решити ово убиство?

6. Стивен Кинг: **БАЈКА** / Београд: Вулкан издаваштво, 2025.

Преузето са сајта:

<https://www.vulkani.rs/beletristika/5509-bajka>

Добро дошли на мрачну страну бајке живећи до краја живота.

Чарли Рид је наизглед обичан средњошколац, сјајан у бејзболу и у фудбалу, пристојан ђак. Једног дана среће женку немачког овчара Рејдар и њеног временшног власника Хауарда Баудича, усамљеника који живи у великој кући на врху брда, са закључаном шупом у задњем дворишту из које понекад допиру необични звукови. Баудич после смрти оставља Чарлију касету са снимљеном причом – толико чудном да у њу нико не би поверовао.

Иако делује као бајка, у шупи се налази скривени портал који води у други свет, чији су становници у смртној опасности и чије су ужасне вође решене да униште и њихову и нашу стварност.

Легендарни Стивен Кинг зарања у најдубље бунаре маште, у очаравајућој причи у којој се добро супротставља огромном злу, а млади херој и његов пас морају да предводе битку. Улози не могу бити већи – за њихов или наш свет.

7. Артуро Перес-Реверте: **ПОСЛЕДЊИ ПРОБЛЕМ** / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта:

https://laguna.rs/n6715_knjiga_poslednji_problem_laguna.html

Немогући злочин. Неочекивани детектив. Поред надметања између убице и детектива, ово је и дуел довитљивости између аутора и читаоца.

„Био би потребан полицајац, предложи неко. Детектив.

Имамо једног, рече Фоша.

Зашто гледате у мене? упитах.

Знате ви одлично зашто, одврати Фоша. Ви сте били Шерлок Холмс.

Зинуо сам таман колико треба, као да не верујем рођеним ушима.

Нико није био Шерлок Холмс. Тај детектив никад није постојао. Он је измишљен књижевни лик.

Кога сте ви задивљујуће отелотворили.

То је било на филму, опет сам се наслонио и слегнуо раменима. Није имало никакве везе са стварним животом.

Прелетео сам погледом по салону. Посматрали су ме задивљено. Нисам толико уживао, признајем, откако сам снимао *Баскервилског пса*.”

Јуна 1960. године изненадно невреме заробиће на идиличном острву Утакос, у близини Крфа, госте скромног хотела. Спокој неће прекинути само лоше време, већ и смрт Идит Мендер, енглеске туристкиње чије ће тело бити пронађено у павиљону на плажи. Иако се првобитно чини да је у питању самоубиство, суптилни детаљи указују да њена смрт крије још нешто.

Међу затеченима на острву налази се и Хопалонг Базил, глумац који је видео и боље дане, а који је некада на филму тумачио лик чувеног детектива Шерлока Холмса. Необичне околности га наводе да преузме улогу истражитеља у стварном животу, будући да остали гости у њему виде своју највећу наду да мистерија буде решена.

Овај роман је права детективска посланица којим Перес-Реверте одаје почаст Шерлоку Холмсу, његовом творцу Артуру Конану Дојлу и глумцу Базилу Ратбону, најпознатијем Шерлоку из класичне филмске ере. На овој изолованој позорници сви присутни постају осумњичени, а заплет се претвара у игру интриге између писца и читаоца.

8. Славенка Дракулић: **О ЧЕМУ НЕ ГОВОРИМО** / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта.

https://laguna.rs/n6731_knjiga_o_cemu_ne_govorimo_laguna.html

Која глупа тема, не знам заправо како смо вечеру завршили баш на тој теми, можда због наших година – све четверо смо одавно у пензији – или због тога јер се разговор водио око болести, што јест, признајем, помало дегутантно док једеш с теком и уз то пијеш добро вино, некако није пристojно, застаје ти залогај у грлу, а вино постаје киселкасто.

На вечери с пријатељима тема тестаментa упадне међу тањире и чаше – и сви се праве да им није непријатно. У кафани испод брда старији пар се свађа због ситнице: она би кући пре мрака, њега вино још држи за столом, али у тишини између изговорених речи одјекује сав терет заједничког живота и пропуштених прилика. У болничкој соби мајка држи своју ћерку за руку, присећајући се времена када је могла све, а сада може само да буде присутна.

На Балкану, где се свакодневно суочавамо с нечим што је можда горе и од сукоба – с прећуткивањем – где се речи често гутају због стида, страха или туђих очекивања, Славенка Дракулић проговара о ономе што нас истовремено плаши и спаја: о губицима које не признајемо, љубави која је прошла, о непроживљеном, несигурности, суочавању с властитом смртношћу, о последњем тренутку блискости и о усамљености. Њене приче, суптилне и дубоко проицљиве, истовремено нас подстичу да се суочимо с оним што прећуткујемо и можда кријемо чак и од самих себе.

„Ова феноменална књига не говори о старости, болести и болним темама од којих сви бјежимо док нас не зграбе за врат. Славенка прича приче о тешким ситуацијама у нашим животима о којима не говоримо јер мислимо да су само наше. Потискивање нас чини осамљенима. Ово је књига за све нас осамљене и несретне. Прочитајте је. Лијечи.”

Ведрана Рудан

9. Ејмор Тоулс: **СТО ЗА ДВОЈЕ** / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта.

https://laguna.rs/n6745_knjiga_sto_za_dvoje_laguna.html

Пушкинова непобедива доброта и саосећање док по цео дан чека у једном од бројних бесконачних редова у совјетској Москви. Жена коју ништа не може зауставити кад је љубав гони да помогне мужу у невољи. Сналажљивост господина Пенибрука и наивност младог Тимотија у њујоршкој антикварници, као и пример колико једна једина случајност неке може уздрмати живот из темеља. И жена која заправо не познаје свог мужа и никад га неће разумети.

Последице претеране правичности и надмености. На шта су све људи спремни због лаке зараде. Сјај, поквареност и подметања у златно доба Холивуда, али и племенитост и несебичност ретких који одржавају наду у људски род... Заједнички мотив свих шест прича и једне новеле ове збирке јесте разговор двоје за столом који покреће ланац дешавања са далекосежним последицама по јунаке.

Тоулс приповеда на свој препознатљиво духовит и живописан начин. Збирка *Сто за двоје* плени опуштеним приповедањем само да би штрецнула читаоца кад се најмање нада и натерала га да се замисли, одмахне главом, заједљиво се осмехне па поново утоне у размишљање. Тоулс је аутор бестселера *Центлмен у Москви*.

„Изузетна збирка... Уводећи ликове у призоре обмане и жеље, испод своје углађене прозе, Тоулс нам мајсторски приређује преокрете и замке; видимо блесак светла пре него што нас удари талас шока, често у последњој реченици.”

New York Times

„Отмено несташне приче прожете Тоулсовим препознатљивим духом и космополитским шармом.”

Time

„Мало савремених аутора успева да тако вешто прикаже хумор у драматичним судбинама као Тоулс.”

Financial Times

„Ово је вероватно најбоља Тоулсова књига до сада. Свака прича је попут главног јела врхунског шефа кухиње, зачињена драмом, духовитошћу, знањем и, пре свега, срцем.”

Los Angeles Times

„Лукаво забаван избор прича.”

Kirkus Reviews

10. Срђан Ваљаревић: **ЗИМСКИ ДНЕВНИК** / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта.

https://laguna.rs/n6792_knjiga_zimski_dnevnik_laguna.html

Носити нешто, неки терет, то је суштина свих послова. Тај терет, полако, носити, стићи ћу, нема заустављања, могу, тај терет, полако, носити, могу, носити, тај терет, стићи ћу, носити, полако... То је песма свих послова.

Призори и атмосфера које нам преноси Срђан Ваљаревић у свом *Зимском дневнику* као да долазе из неког давнопрошлог времена. Ови луцидни и духовити дневнички утисци буде успомене које би се могле назвати носталгичним да данас, тридесет година касније, не призивају оно туробно и депресивно доба изолације, када је све почело да се срозава, обезвређује и

деградира: и називи градова и улица, и јунаци из детињства, и границе рођене земље, и нормалан доживљај света. Али, иако су те зиме деведесетих биле зиме под санкцијама, у оскудици и безнађу – ипак се живело, смејало, играло и радило као да се у суседству, у дојучерашњој домовини, нису већ увелико ковитлали ветрови рата...

Зимски дневник је постао култна књига аутентичне српске прозе с краја XX века, утолико пре што је писац на привлачан, препознатљив и духовит начин оживео и град и период који су били, у време када се радња одвија, све друго, само не привлачни. Притом, овај роман није сачињен само од пишчевих дневничких записа и интервјуа са својим савременицима који су осликали дух града у једном невеселом тренутку, него и од уметничких фотографија Весне Павловић, које причају своју причу и складно обогаћују Ваљаревићев неодољив урбани наратив.

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ
ЗА ЈАНУАР 2026. ГОДИНЕ**

1. ТОНИ
Румена Бужаровска
Београд: ВООКА, 2025.
2. СЛИКА С МОРЕМ
Фредрик Бакман
Београд: Лагуна, 2025.
3. ДАНИ КУГЕ
Едмундо Пас Солдан
Београд: Лагуна, 2019.
4. СТО ГОДИНА САМОЋЕ
Габријел Гарсија Маркес
Београд: БИГЗ, 1973.
5. БЕЛИ ЗУБИ
Зејди Смит
Београд: Народна књига – Алфа, 2004.
6. ТРАНЗИТ
Рејчел Каск
Београд: ВООКА, 2019.
7. ЖЕНА ИЗ ПАРИЗА
Санта Монтефјоре
Београд: Evro Giunti, 2014.
8. ПОСЕТИЛАЦ
Ли Чајлд
Београд: Лагуна, 2014.
9. НОРВЕШКА ШУМА
Харуки Мураками
Београд: Геопоетика, 2007.
10. ГЛАВОМ БЕЗ ОБЗИРА
Лиза Џексон
Београд: Evro Giunti, 2011.

РЕДАКЦИЈА

Главни и одговорни уредник: Јелена Катана, начелник Одељења
jelena.katana@uzzpro.gov.rs

Технички уредник: Јелена Васиљевић

Сарадници: Смиљана Павков
Лепосава Милановић
Гордан Горуновић
Дејан Станојловић
Радмила Тубин Михајловић
Оливера Кнежевић
Светлана Вулић Стојсављевић

Лектура: Јелена Васиљевић

Коректура: Иван Комаров

Компјутерска обрада:

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

Техничка подршка:

Радинка Мићовић

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

Београд, Немањина 22–26